

Adina Maghiar

**Monografia
prepoziției**

P

E

ISBN 978-606-577-232-8

**Editura Sfântul Ierarh Nicolae
2010**

- CUPRINS -

Argument.....	01
Lista de abrevieri.....	02
Capitolul I	
Trăsături generale ale prepoziției	03
A. Definiție	04
B. Clasificare.....	07
C. Evoluția prepoziției <i>pe</i>	10
Capitolul al II-lea	
Trăsături specifice prepoziției <i>pe</i>	12
I. a. Distincția <i>pe</i> morfem/ <i>pe</i> prepoziție	13
b. Construirea <i>complementului direct</i>	16
II. a. Funcții circumstanțiale cu <i>pe</i>	20
b. Funcții necircumstanțiale cu <i>pe</i>	25
III. <i>PE</i> – prepoziție regim	27
Capitolul al III-lea	
Sensurile prepoziției <i>pe</i>	32
A. Dezbateri asupra sensului lexical în cazul prepozițiilor	33
B. Sens general și sensuri derivate ale prepoziției <i>pe</i>	33
Concluzii	37
Capitolul al IV-lea	
Părți de vorbire cu care se combină <i>pe</i>	38
A. Combinația lui <i>pe</i> cu adverbe	39
B. Combinația morfemului <i>pe</i> cu numerale	43
Capitolul al V-lea	
Dificultăți în întrebuințarea și în analiza formei <i>pe</i>	45
A. Corectitudine și greșală în folosirea prepoziției <i>pe</i>	46
B. Confuzii întâlnite în analiza diferitelor structuri ce conțin forma <i>pe</i>	49
CONCLUZII	53

BIBLIOGRAFIE CONSULTATĂ	54
IZVOARE	56

Argument

Foarte multă lume se întreabă ce s-ar putea scrie de-a lungul atâtor pagini despre un simplu cuvânt, format din două litere: *PE*.

Alegerea acestei teme a însemnat o provocare. Urmărind rolul acestei prepoziții în construcțiile din diferite texte literare sau publicații, am putut înțelege importanța unui simplu cuvânt în structura unei limbi. Folosim prepoziția aproape în orice enunț, deși ea trece de multe ori neobservată. Raportată la un subiect sau predicat, prepoziția poate părea fără valoare. Totuși, așa cum au calificat-o lingviștii, ea este un instrument gramatical fără de care vocabularul nostru nu ne-ar permite să exprimăm anumite noțiuni.

Pe parcursul acestei lucrări am urmărit să ofer o imagine asupra structurilor din care poate face parte *pe*, asupra sensului, nuanțelor și diferitelor valori ale acestei prepoziții. Și, pentru că "*O bună definiție înseamnă un pas în cunoașterea lucrurilor*" (G. Călinescu, *Aforisme și reflecții*, pg. 58), am început cu definiția prepoziției și am continuat cu prezentarea etimologiei prepoziției *pe*. Este important să știm de unde provin cuvintele existente astăzi în vocabularul limbii pentru a putea face analogii. Cuvântul presupune un trecut care conține în el atât istoria formării unui popor, cât și a formării unei limbi. În acest caz avem de-a face cu o moștenire din limba latină.

Câteva trăsături generale ale prepoziției oferă o imagine de ansamblu care va ajuta la încadrarea prepoziției *pe* în rândul celorlalte prepoziții.

Sensurile prepoziției sunt importante, deoarece ne ajută să folosim corect prepoziția *pe*, corespunzător unui context dat. Se pune problema existenței sa nu a unui sens lexical. Părerile cercetătorilor sunt împărțite și, de aceea, am oferit câte un exemplu pentru fiecare parte.

Prepoziția nu are rol de sine stătător, ea se combină cu ceilalți termeni ai propoziției. Posibilitățile combinatorii ale acestei prepoziții sunt numeroase, dovedindu-i încă o dată importanța.

Corectitudinea în folosirea și în analiza prepoziției *pe* constituie un factor important, cunoașterea structurilor gramaticale scutindu-ne de confuzii.

Ultimele pagini ale lucrării cuprind câteva concluzii care sintetizează conținutul lucrării. De asemenea, lucrarea este tributară bibliografiei și izvoarelor întrebuintate.

Listă de abrevieri

Ac- acuzativ
D- dativ
G- genitiv
N- nominativ
LR- Limba română
SG- Studii de gramatică
SCL- Studii și cercetări lingvistice
CL- Cercetări de lingvistică
Adv.- adverb
Adj. pos.- adjectiv posesiv
Atr. adv.- atribut adverbial
Atr. prep.- atribut prepozițional
Loc. adv.- locuțiune adverbială
Loc. prep.- locuțiune prepozițională
Prep.- prepoziție
Prep. comp.- prepoziție compusă
ASG- atribut substantival genitival
Cd.- complement direct
Ci- complement indirect
PVA- predicat verbal activ
PVR- predicat verbal reflexiv
PVP- predicat verbal pasiv
PNC- predicat nominal complet
CCM- complement circumstanțial de mod
CCT- complement circumstanțial de timp
CCZ- complement circumstanțial de cauză
CCL- complement circumstanțial de loc
Ccinstr.- complement circumstanțial instrumental
Cccum.- complement circumstanțial cumulativ
Ccrel.- complement circumstanțial de relație
CL- propoziție subordonată circumstanțială de loc
CT- propoziție subordonată circumstanțială de timp
CD- completivă directă
CI- completivă indirectă

Capitolul I

Trăsături generale ale prepoziției

“Orice cuvânt este încorporarea sensibilă a unei noțiuni (a unui concept). Noțiunea este o idee (reprezentare) formată din alte idei, iar nu de-a dreptul prin impresia sensibilă.” (Titu Maiorescu, Cugetări și aforisme, pg. 157)

“Nu este de ajuns să vorbim; trebuie să vorbim frumos”¹

---

¹Dulce grai, apud Dumitru Draica, Limba română, pg.138

A. DEFINIȚIE

Prepoziția este inclusă în categoria elementelor de relație, fiind alăturată adesea conjuncției. În funcție de rolurile îndeplinite la nivel intrapropozițional, prepoziția poate fi analizată după criteriile morfologic și sintactic.

a) După rolul morfologic îndeplinit în propoziție, particularitatea esențială a prepozițiilor e faptul că sunt cuvinte neflexibile. “*Indiferent de contextul în care apare o prepoziție, de raportul pe care îl exprimă, ea rămâne invariabilă.*”¹ Prepoziția nu este o parte de vorbire propriu-zisă, așa cum sunt substantivul, adjectivul, adverbul, verbul, complementul, ci un cuvânt ajutător, un instrument gramatical.

b) După criteriul sintactic, prepoziția prezintă mai multe particularități:

1. Nu are funcție sintactică proprie, deoarece nu exprimă noțiuni. Ea se grupează întotdeauna cu încă cel puțin doi termeni care sunt cuvinte autonome, stabilind între ei un anumit raport. Termenii cu care se grupează prepoziția sunt atribute sau complemente pe care aceasta le precedă și cărora le conferă “*calitatea de prepoziționale*”.²

Exemple: sală **de** curs

▼   ↘
prep.   Atr.prep.,Ac₃

PVR   prep.
Se bazează pe noi. ▶   ci prepozițional,Ac₃

---

1. Ion Coteanu, *Limba română contemporană*, pg.290

2. Maria Vulișici Alexandrescu, CURS LRC

Statutul de complement sau atribut prepozițional, pe care îl impune prepoziția *pe*, este explicat și de D.D. Drașoveanu. Acesta analizează raportul dintre prepoziție și flexiunea cazuală, atunci când prepoziția este urmată de un substantiv sau pronume la cazul cerut. Cazul, în această situație, "nu mai este purtător de funcție sintactică."¹

Exemplu: acțiunea **contra șomajului** atr.prep.,G₃
 ↓
 Prép.G →

Substantivul șomajului, deși la genitiv, nu este atribut genitival, ci prepozițional. Relația este preluată de prepoziție, în comparație cu situația din exemplul:

acțiunea șomajului
 → ASG,G₁

OBS. Există cazuri în care aceeași relație poate fi exprimată "cazual (caz₁) sau prepozițional (caz₃)".²

Exemple : a da copiilor / a da la copii

↓   ↓
 D₁   Ac₃

                    D₁   Ac₃
 paralel drumului / paralel cu drumul

2. Prepozițiile exprimă relații de dependență, de subordonare "numai în limitele unei propoziții."³ Prepoziția "nu are valoare pentru frază"⁴, ea fiind importantă numai pentru propoziție. Relațiile de subordonare pe care le stabilește la nivel intrapropozițional sunt între:

• atribut și regentul său: substantiv, pronume, numeral

subst.   ▲ Atr.prepoz.,Ac₃

Exemplu: masă **de lemn**

1.D.D.Drașoveanu,*Observații asupra cuvintelor relaționale*, pg.31

2.Maria Vulișici Alexandrescu,*Sintaxa limbii române*, pg.31

3.I.Coteanu,*op.cit.*,pg.292

4.Maria Vulișici Alexandrescu. *Curs LRC*

acesta **de** aici / două **de** acolo
 pron. ▼ Atr.prep.,Ac₃ numeral atr.prep.,Ac₃

•un complement și regentul său: verb, adverb, adjectiv, interjecție

Exemple:

merge **la** școală
 verb CCL,Ac₃

destul **de** repede
 adv. CCM

bun **la** matematică
 adj. CI,Ac₃

vai **de** noi
 interj. CI,Ac₃

3. Prepoziția impune termenului următor un anumit regim. Ea cere un nume la un anumit caz. „Cazurile cerute de prepoziție sunt cazurile de ordinul III”.¹ Regimul prepozițiilor e unul nominal (precedă substantive, pronume, numerale) și cazual (cer cazurile G, D, AC).

Ca o sinteză a observațiilor făcute, prepoziția s-ar putea defini astfel:

DEF:

Prepoziția este partea de vorbire neflexibilă, „cu rol de cuvânt ajutător”², care exprimă raporturi de determinare între părți de vorbire, legând atribute și complemente de cuvintele determinate de ele numai la nivel intrapropozițional.

OBS. Mai mulți lingviști afirmă că prepoziția ar exprima raporturile sintactice dintre două părți de propoziție. De exemplu, Iorgu Iordan consideră că prepoziția “*exprimă raporturile sintactice dintre două părți de propoziție dependente una de alta, adică dintre un atribut și substantivul lui sau dintre un complement de orice fel și verbul lui*”.³

---

1. Maria Vulișici Alexandrescu, op. cit.

2. Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, pg.265

3. Iorgu Iordan, *LRC*, pg.475

Mioara Avram definește prepoziția ca pe o “*parte de vorbire ...care exprimă raporturi de determinare între două părți de propoziție ...*”.¹

Substantivele și verbele nu sunt părți de propoziție, ci părți de vorbire. Funcția sintactică de atribut sau complement rezultă din îmbinarea părților de vorbire legate de prepoziție.

În concluzie, prepoziția nu exprimă raporturile dintre două părți de propoziție, ci dintre *două părți de vorbire*.

B. CLASIFICARE

În latina clasică, majoritatea prepozițiilor cereau cazul acuzativ-„*ad, apud, contra, extra, inter, per, supra, trans*”² sau ablativ - “*ab, cum, de, pro*”.³ Pe lângă acestea, mai existau unele care aveau un regim cazual special, construindu-se atât cu acuzativul, cât și cu ablativul: *in, sub, subter, super*. Acest tip de prepoziții era întrebuințat pentru indicarea direcției sau a stării.

În evoluția sistemului prepozițiilor latinești s-au produs modificări în mai multe privințe: al cantității, al frecvenței și al regimului impus.

Din punctul de vedere al originii, în limba română se regăsesc trei tipuri de prepoziții: moștenite, formate pe teren românesc, împrumuturi.

Din categoria prepozițiilor simple, moștenite din prepoziții simple sau din adverbe latinești, fac parte prepozițiile: “*p(r) e < lat.per; a < lat.ad; către < lat.contra,; cu < lat.cum; de < lat.de; d(e)rept < lat.directus; sub < lat.subtus; spre < lat.super.*”⁴

În comparație cu substantivele și verbele, care totalizează mai bine de jumătate din lexicul limbii române, prepozițiile sunt mai puțin numeroase. “*Cele uzuale nu depășesc o sută de unități, ceea ce la cca 50000 de cuvinte uzuale înseamnă mai puțin de 1%.*”⁵ Prepozițiile din limba română se clasifică astfel:

a) Prepoziții primare sau propriu-zise - moștenite din limba latină. Aceste prepoziții aparțin fondului principal de cuvinte al limbii române datorită faptului că, prin rolul sintactic pe care îl au la nivel de propoziție, sunt în strânsă legătură cu structura gramaticală.

1. Mioara Avram, *op.cit.*, pg.264

2. Florica Dimitrescu, *Istoria limbii române*, pg.349

3. *id. ibid.*, pg.349

4. *id. ibid.*, pg.351

5. C. Dimitriu, *Gramatica limbii române. Morfologia*, pg.356

Ele pot fi simple-pe, *a, cu, de, în, la, către, din, dintre, dintru, până, pentru, fără, peste, prin, sub, spre* - sau compuse-despre, *înspre, de la, de după*. Prepozițiile simple sunt formate dintr-un singur element sau, mai rar, prin “fuzionarea a două prepoziții”¹, cum sunt cele de tipul: *din, dintre, dintru*. Prepozițiile compuse sunt formate din două sau mai multe prepoziții primare.

b) Prepozițiile secundare - provin din adverbe, cele mai multe dintre ele având o formă aparent substantivală, fiind articulate hotărât:” *asupra, deasupra, dedesubtul, dinapoia, dinaintea, dindărătul, înaintea, înapoia, înlăuntrul.*”²

Prepozițiile care cer cazul Acuzativ sunt “*toate prepozițiile simple, cu excepția lui **contra** și **asupra**,*”³ care cer cazul genitiv.

Cele care cer Genitivul sunt: *contra, asupra, înaintea, înapoia, dedesubtul* .

Câteva prepoziții provenite din substantive, participii, adjective, adverbe, cer cazul Dativ: *datorită, mulțumită, grație, potrivit, conform, contrar*. Aceste forme s-au gramaticalizat, dar mai există o serie de adverbe care cer dativul: “*anterior, posterior, identic, asemănător, aidoma.*”⁴

Sub aspect semantic, prepoziția se caracterizează prin faptul că nu exprimă noțiuni, ci raporturi între cuvinte. Conținutul ei semantic este de multe ori abstract, precizându-se doar în context. În combinație cu diferite părți de vorbire, prepozițiile pot arăta:

1. Asocierea

PVA c sociativ

Ex: “Șeful de cabinet al secretarului general **a venit cu mine.**”

(C. Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, pg. 54)

2. Modul

CCM PVA

Ex: “Iar românul cu drag **spune...**” (V. Alecsandri, *Legende și pasteluri, Toamna țesătoare*, pg. 84)

3. Instrumentul

PVA C. Instrumental

Ex:”**Ochi** cu teodolitul *izvorul luminii.*” (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, pg. 76)

1. Fulvia Ciobanu, *Observații asupra prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale*, pg. 92

2. Iorgu Iordan, *op. cit.*, pg. 476

3. Ion Coteanu, *op. cit.*, pg. 301

4. Maria Vulșici Alexandrescu, *Sintaxa limbii române*, pg. 30

4.Timpul

CCT PVR₁

Ex.: “[Pe când se petreceau acestea în casa boierească]^{CT},
PVR₂
/arendașul se întorsese de la târg.../”^{PP}”(N.Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, pg 83)

5.Cauza

PVA CCZ,Ac₃

Ex.: **Am cheltuit** toți banii cu înscrierea lui la facultate.

6.Scopul

PVR CCS,Ac₃

Ex.: **Mă pregătesc** de examene la începutul sesiunii.

7.Locul

PVA CCL,Ac₃ CCL,Ac₃

Ex.: “...vedei în depărtare, sub copacul bătrân, o scenă
parcă de coșmar.”(M.Preda, *Marele singuratic, voll, pg. 69*)

8.Consecința

PVA Cconsec.,Ac₃

Ex.:”...l-au bătut de moarte.”(I.Slavici,*Moara cu noroc, pg.190*)

b) Locuțiunile prepoziționale

Acestea sunt considerate a fi grupuri de cuvinte care au un înțeles unitar, asemenea prepozițiilor propriu-zise, și care îndeplinesc aceeași funcție ca acestea. Ele sunt formate “*dintr-un substantiv, un adjectiv sau un adverb și, în mod obligatoriu, cel puțin o prepoziție.*”¹

Locuțiunile prepoziționale care au ca ultim element o prepoziție cer Acuzativul: “*în loc de, în afară de, relativ la, în legătură cu, în caz de.*”²

O serie de locuțiuni prepoziționale, provenite mai ales din adverbe, cer cazul Genitiv: “*în fața, în spatele, în ciuda, în pofida, în locul.*”³

1.Mircea Zdrenghea,*Limba română contemporană,Morfologia.,pg.219*

2.Maria Vulișici Alexandrescu,op.cit.,pg.29

3.id.ibid., pg.29

Unele locuțiuni prepoziționale cu Genitivul se deosebesc de locuțiunile adverbiale corespondente: *în fața / în față*. Locuțiunile prepoziționale sunt articulate, în timp ce locuțiunile adverbiale cer punct. Alte secvențe, cum sunt: “*de-a latul, de-a lungul, de-a curmezișul,*”¹ prezintă aceeași formă și ca locuțiuni prepoziționale și ca locuțiuni adverbiale.

PVA	CCM,G ₃	PVA	CCM
Ex.: Doarme <i>de-a curmezișul</i> patului. / Doarme <i>de-a curmezișul</i> .			
loc.prep.		loc.adv.	

Datorită faptului că se poate insera un genitiv în continuarea locuțiunii *de-a curmezișul* și acest tip de secvențe sunt considerate tot locuțiuni prepoziționale.

Există cazuri în care este greu de apreciat dacă o secvență este locuțiune cu genitivul sau este “*o grupare cu funcție sintactică proprie.*”² Aceeași problemă este pusă în discuție și de Iorgu Iordan³. Maria Vulișici Alexandrescu observă că secvența este locuțiune atunci când nu poate fi determinată de un adjectiv, mai ales adjectiv pronominal demonstrativ: “*în ciuda, în pofida, în afara, în fața, în spatele, în jurul, în urma, în josul, în susul, în locul.*”⁴ În cazul în care secvența poate fi urmată de un adjectiv pronominal demonstrativ, ea nu este locuțiune, ci doar o construcție liberă în cazul Ac₃, având o funcție sintactică proprie.

C. EVOLUȚIA PREPOZIȚIEI PE

Din clasificarea prepozițiilor reiese faptul că *pe* este o prepoziție simplă, primară, moștenită din limba latină și care cere cazul acuzativ. Ion Coteanu analizează evoluția de la forma dacoromână veche *pre* la actuala formă a prepoziției, *pe*. Etimologia vechiului dacoromânesc *pre* este considerată, în mod unanim, latinescul *per*. Forma *per* a suferit o metateză, fenomen pe care nici o altă limbă romanică nu îl cunoaște. În limbile italiană, spaniolă, franceză, provensală și catalană s-au păstrat formele arhaice: it. *per*; sp. *por*; fr. *par*; prov. *per*; catal. *per*.

1.*id. ibid*,pg.30

2.*id. ibid*.,pg.30

3.Iorgu Iordan,*op.cit.*,pg 476

4.Maria Vulișici Alexandrescu,*op.cit.*,pg 30

Motivul pentru care s-a acceptat modificarea din limba română a fost natura fonetică deosebită a prepozițiilor, comparativ cu cea a cuvintelor cu sens deplin. Ulterior, *pe* din limba română va fi utilizat în mai multe variante fonice, “*sugerând apartenența la o arie geografică.*”¹

Metateza latinescului *per* nu a fost singurul fenomen care a dus la apariția formei *pre* în româna veche. “*Apariția lui spre cu una dintre valorile actuale ale lui pe, aceea de suprapunere*”² contribuie la dezvoltarea formei *per*.

Exemple: “*să domnească pre peștii mării [...] și spre toți viermii ce se trag pre pământ;*”³

Prepoziția *spre* < *lat.super* a suferit metateza, dar influența adverbului corespunzător *supra* a fost mai puternică și a impus forma sa prepoziției. “*De aici se presupune că s-a luat modelul pentru per > pre*”⁴, luându-se în considerare și conținutul semantic asemănător dintre *per* și *super/supra*.

Prepoziția *p(r)e* < *lat.per* exprimă suprapunerea, situarea la suprafață. În dacoromână, *pre* funcționează ca morfem al acuzativului, cu funcția sintactică de complement direct. În dialectele românești sud-dunărene nu se înregistrează această valoare a prepoziției *pre*.

În dacoromâna veche se atestă o utilizare activă a lui *pre* în compunere: *prin; printru; printre; pentru*. Aceste prepoziții sunt astăzi clar diferențiate, dar în secolul al XVI-lea nu aveau zone sintactice bine delimitate. De asemenea, era frecventă și compunerea prepoziției *pre* cu prepozițiile *între* sau *întru*. În aceste compuneri existau toate condițiile ca litera *r* din prepoziția *pre* să dispară, “*regula generală a limbii române fiind disimilarea regresivă.*”⁵ Această disimilare regresivă s-a aplicat mai întâi în compuse: *pre(î)ntru* va avea forma *pentru*. În această perioadă *pentru* și *printru* erau echivalente semantic, la fel și prepozițiile *pe* și *pre*. În secolul al XVII-lea prepozițiile *pentru* și *printru* s-au diferențiat semantic și, în paralel, s-a produs și distincția fonetică între *pre* și *pe*.

Concluzie: forma actuală *pe* presupune un proces complex de evoluție care demonstrează originile sale în limba latină.

---

1. Magdalena Vulpe, *Prepozițiile de și pe în graiurile dacoromâne*, pg.151

2. Ion Coteanu, *V.Dr.pre > Dr.pe*, pg.511

3. *Palia de la Orăștie*, 14/20, apud. Ion Coteanu, op.cit. pg.511

4. Ion Coteanu, op.cit., pg.512

5. *id. ibid.*, pg 512

Capitolul al II-lea

Trăsături specifice prepoziției Pe

“Limba e o unealtă particulară adevărată prin raport la cel care o vorbește, în strânsă legătură cu finalitatea ei.”

(G. Călinescu, Aforisme și reflecții, pg.97)

VALORILE LUI PE

În gramatica limbii române se evidențiază trei tipuri de pe:

1. *Pe* – **flectiv de acuzativ**, care realizează un caz de ordinul I, Ac₁, la complementul direct.

Ex.: “După plecarea lui Lică, ea ^{PVA}îl trase pe Ghiță la o parte...”
↓
(I.Slavici, *Moara cu noroc*, pg.159)   CD   Morfem CD, AC₁
Complementul direct “ocupă valența tranzitivelor cu acuzativul.”¹

2. *Pe*-**prepoziție simplă, necerută**, situație în care introduce, cel mai adesea, un complement circumstanțial.

Ex.: “El ^{PVA}ședea pe sofa fumându-și ciubucul...” (N.Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, pg.140)
↓
CCL, AC₃

3. *Pe*- **prepoziție regim, cerută cu necesitate de regenți și introducând un complement indirect prepozițional.**

Ex.: “...eu ^{PVR}nu mă bizui pe noroc” (M.Preda, *Marele singuratic*, vol I, pg.52)
CI prep., Ac₃
Cazul cerut de prepoziție este de ordinul III.

I.a) Distincția pe morfem/ pe prepoziție

D.D. Drașoveanu definește flectivul ca fiind “segmentul de expresie al categoriei gramaticale.”² Acest statut al prepoziției *pe* este recunoscut și de Mircea Zdrenghea și de Dumitru Irimia, care îl numește și “prepoziție-flectiv”.³

1. Maria Vulișici Alexandrescu, *Prepoziția pe-regim al regenților*, pg.116

2. D.D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, pg.107

3. D. Irimia, apud D.D. Drașoveanu, *op.cit.*, pg.107

Nicolae Drăganu vorbește în 1943 despre existența flectivului *pe*, coexistent cu prepoziția *pe*. Acesta nu a întreprins, însă, nici o dezbatere asupra deosebirii dintre cei doi *pe*, “în 1945 numind flectivul *pe* prepoziție”.¹

D.D.Drașoveanu observă că, dacă *pe* satisface valența acuzativală a regentului este flectiv, iar dacă nu o satisface este prepoziție. Lingvistul folosește mai multe procedee pentru a demonstra diferența dintre cei doi *pe*: substituirea unui personal printr-un nepersonal; interogativul în acuzativ; pasivizarea.

A. Procedeele substituiri

Prin acest procedeu se urmărește ocurența sau dispariția lui *pe* în urma substituiri unui personal printr-un nepersonal.

PVR CI prep.,Ac₃

Ex₁: **Ne bazăm** *pe* Ioana. Se încearcă substituirea personalului *Ioana* printr-un nepersonal, de exemplu:

PVR CI prep.,Ac₃

Ex₂: **Ne bazăm** *pe* ajutorul Ioanei. Din aceste exemple se poate observa că *pe* apare atât la complementul persoanei, cât și la cel al lucrului, nu se substituie.

CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁

Ex₃: **În** *admirăm* *pe* Andrei. Se încearcă aceeași substituie și în cazul de față:

morfem
PVA CD,Ac₁

Ex₄: *Admirăm* munca lui Andrei. În acest exemplu *pe* s-a substituit, căci complementul satisface valența acuzativală a verbului tranzitiv *admirăm*. În Ex₃ valența acuzativală a tranzitivului este satisfăcută de CD exprimat prin pronume personal.

În Ex₁ și Ex₂ complementul satisface valența prepozițională a regenților. *Pe* este o prepoziție cerută cu necesitate, iar complementul va fi unul indirect prepozițional.

B. Procedeele interogativ

În acest caz se confundă *pe* de la complementul direct al persoanei cu *pe* de la complementul indirect corespunzător persoanei. Confuzia provine din faptul că întrebarea este identică: *pe cine?*

---

1. Nicolae Drăganu, apud D.D. Drașoveanu, op.cit., pg.107

CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁ PVA CI prep.,Ac₃
 Exemplu: **Îl iubesc** pe Ion. / **Contez** pe Ion.

Diferențierea e ușor de făcut: “dacă *pe* apare atât la complementul persoanei, cât și al lucrului”¹, **pe** este considerat prepoziție:

PVR CI prep.,Ac₃
 Ex.: Mă bazez pe Ioana. → persoană

PVR C prep.,Ac₃
 Ex.: Mă bazez pe noroc. → lucru

Dacă *pe* e prezent numai la complementul direct al persoanei, *pe* este morfem.

CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁
 Ex.: **Îl iubesc** pe Ion.

PVA CD,Ac₁
 Ex.: Iubesc cărțile. *Pe* nu apare la complementul direct al lucrului.

C. Procedeul pasivizării

În această situație verbul la diateza activă trece la diateza pasivă, iar complementul direct, Ac₁, devine subiect în N₁. În urma acestei pasivizări a verbului, *pe* dispăre dacă este flectiv:

S,N₁ CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁
 Ex.: **Eu îl ascult** pe Ion.

S,N₁ PVP C de agent
 Ex.: Ion este ascultat **de mine.** Subiectul din construcția activă devine complement de agent al verbului pasiv.

Dacă *pe* se păstrează și după procesul pasivizării verbului activ, atunci este prepoziție.

PVA CD,Ac₁ CI,Ac₃
 Ex.: Am verificat **produsul** pe noi înșine.

S,N₁ PVP CI,Ac₃
 Ex.: **Produsul** a fost verificat pe noi înșine.

---

1. Maria Vulișici Alexandrescu, *Sintaxa limbii române*, pg. 87

Concluzii:

- 1) Există doi *pe*, radical și obiectiv deosebiți.
- 2) Prepoziția *pe* este extraacuzativă, în timp ce “*flectivul pe este parte intrinsecă a structurii Ac, personal.*”¹
- 3) Marcând acuzativul, Ac_1 , flectivul *pe* “*îi păstrează și-i întărește acestuia calitatea de caz prin el însuși funcțional.*”²

b) Construirea complementului direct

Complementul direct cunoaște, în limba română, două modalități de exprimare: “*construcția cazuală (neprepozițională) și construcția prepozițională*”³, limitată la o singură prepoziție: *pe*. Din afirmațiile Valeriei Guțu Romalo reiese că utilizarea construcției cu *pe* în exprimarea complementului direct este condiționată de “*caracterul personal și determinat, individualizat al obiectului.*”⁴

Autoarea distinge trei situații existente în limba română cu privire la folosirea sau omiterea morfemului *pe*: 1) prezența lui *pe* este obligatorie; 2) exprimarea, în mod obligatoriu, fără *pe*; 3) ambele construcții sunt valabile.

1) Complementul direct se construiește obligatoriu cu *pe* ori de câte ori complementul este:

- un nume propriu de persoană sau de animal:

Ex.: “...*ridică* ^{PVA} *privirea și o văzu* ^{PVA CD,Ac₁} *pe Luchi* *scrutându-l...*” (M.Preda, *Delirul*, pg.383)

Ex.: “/Directorul întreprinderii *se oferea*^{PVR₁} [să-l *trimită* ^{PVA₂} *pe Fram* ^{CD,Ac₁} în patria urșilor albi.]^{CI}”

(Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*, pg.47)

1.D.D.Drașoveanu, *op.cit.*,pg.110

2.id.ibid.,pg.110

3.Valeria Guțu Romalo, *În legătură cu construcția prepozițională a complementului direct în limba română*, pg.177

4.id.ibid., pg.178

- un substantiv comun personal, articulat, atunci când indică o persoană unică (rudă) pentru emițător:

PVA CD,Ac₁

Ex.: “O văd pe mama, paznică fierbinte” (Nichifor Crainic, *Prinos*, pg.57)

- un substantiv comun personal, determinat de un posesiv:

CD,Ac₁ adj.pron.pos. PVA

Ex.: “Pe sotul tău îl cunosc...” (George Nestor, *Capcana viselor*, pg.180)

- un pronume personal sau reflexiv accentuat:

CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁

Ex.: “Parcă te văd pe tine, tată.” (O.Goga, *Casa noastră*, pg.28)

CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁

Nu se înțelege pe sine.

OBS.: D. Bejan nu numai că nu consideră obligatorie prezența lui *pe* flectiv în fața unui pronume personal sau reflexiv, ci neagă chiar posibilitatea existenței unui astfel de complement direct. Acesta consideră că “*pronumele personal poate să apară în locul substantivului, dar în asemenea cazuri nu avem complemente directe, ci complemente indirecte sau de loc*”¹:

PVA CCL,Ac₃

Ex.: “Stai pe ele.”

PVA Cl,Ac₃

“Cât îmi dai pe el?”²

- pronumele negative: *nimeni*; *nici unul* (când se referă la persoane):

PVA CD,Ac₁ CD,Ac₁

Ex.: N-am întâlnit pe nici unul./ pe nimeni.

- pronumele relative sau interogative *care* și *cine*, indiferent dacă se referă la obiect sau persoană:

PVA₁ CD,Ac₁ PVA₂

Ex.: /Am văzut/^{1PP} [pe care ai ales-o.]^{2CD}

PVA₁ CD,Ac₁ PVA₂

“/N-avea/^{1PP} [pe cine să certe.”]^{2CD} (Tudor Arghezi, *Facerea lumii*, pg.216)

1.D.Bejan, *În legătură cu pe –morfem al complementului direct*, pg.198

2.id.ibid., pg.198

CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁ PVA
Pe care ai ales-o? /Pe cine să certe?

•pronumele nehotărâte formate cu *cine*: *cineva, altcineva, oricine, fiecare*.

PVA CD,Ac₁
Ex.: **A supărat** pe cineva(*pe altcineva, pe oricine, pe fiecare*).

Aș mai adăuga în această categorie și compusele nehotărâte formate cu *care*: *oricare, fiecare*

PVA CD,Ac₁
Ex.: **Îi ascult** pe fiecare(*oricare*).

Pe lângă aceste pronume, mai pot fi enumerate și pronumele demonstrative și de politețe:

PVA CD,Ac₁
Ex.: **Îl ascult** pe acela(*acesta, celălalt, același*)
Pron.dem.

PVA CD,Ac₁
“*O flacăară trosni ațâțându-le și pe celelalte.*” (Liviu Rebreanu, Răscoala, pg.114)

CD,Ac₁ PVA CD,Ac₁
Vă aud pe dumneavoastră.

Și în cazul pronumelor semiindependente prezența lui *pe morfem* este obligatorie:

PVA CD,Ac₁
Ex.: L-**am cunoscut** pe al tău.

2) Omiterea lui *pe*, în mod obligatoriu, din construcția complementului direct:

În acest caz, complementul direct se exprimă prin:

• nume proprii, indicând neanimate:

PVA CD,Ac₁
Ex.: “*Fraților, nu declinați* Ceahlăul,” (Adrian Păunescu, Am venit, Ceahlăule, la tine, pg.287)

• un substantiv, nume de persoană sau de obiect într-o construcție cu pronume personal sau reflexiv în dativ, precedând verbul:

PVA CD,Ac₁
Ex.: Își așteaptă fratele.
Pron.refl.,D₁ posesiv

- pronumele negativ *nimic*:

PVA CD,Ac₁
Ex.: “*N-ai mâncat nimic?*” (C.Petrescu, *Patul lui Procust*, pg.275)

- pronumele relativ sau interogativ *ce*:

PVA₁ 1PP
Ex.: „/Prosodia ne învață a accentua silabele/ și/a le rosti după firea
2PP PVA₃ 3AT
cuvintelor și scopu/l [ce-l avem în vorbire.]” (I Creangă, *Amintiri din copilărie*,
pg.94)

- pronumele nedefinite compuse cu *ce – ceva, orice*:

PVA CD,Ac₁
Ex.: **A auzit** ceva interesant.
PVA CD,Ac₁
Acceptă orice !

- Ar mai putea fi adăugată la aceste cazuri și situația în care CD este exprimat prin substantive comune, articulate, care indică inanimate, individualizate sau nu:

PVA CD,Ac₁
Ex.: **Văd** cartea./ Văd **pe carte(a)*.

3) Cazuri în care sunt posibile ambele construcții:

- Când complementul este reprezentat printr-un substantiv care se referă la o persoană determinată, individualizată, se folosește, de preferință, construcția cu *pe* :

PVA CD,Ac₁
Ex.: “**Îl aștepta** pe învățător.” (Vasile Voiculescu, *Ciobănilă*, pg.44)

Este posibilă și construcția fără *pe*, în acest caz numele exprimând persoane neindividualizate, atât la singular, cât și la plural:

PVA CD,Ac₁
Ex.: **Caut** oameni.(plural)
PVA CD,Ac₁
Caut profesor.(singular)

- D.Bejan consideră că, în cazul complementelor directe exprimate prin pronume nehotărâte sau demonstrative, care se referă la persoane, se

preferă construcția cu *pe*. Cred că omiterea lui *pe* în această situație este posibilă numai prin renunțarea la dublarea CD exprimat prin nume de CD exprimat prin pronume personal și numai la pronumele nehotărâte:

Ex.: L - $\overset{\text{PVA}}$ **am** $\overset{\text{CD,Ac}_1}$ **întâlnit** $\overset{\text{PVA}}$ pe altul. / $\overset{\text{CD,Ac}_1}$ **Am** $\overset{\text{PVA}}$ **întâlnit** $\overset{\text{CD,Ac}_1}$ altul.
 Pronumele personal, CD, a dispărut.

↓
 CD,Ac₁pron.pers.   pron.nehot.
 PVA   CD,Ac₁

În Ex.: $\overset{\text{PVA}}$ Îl $\overset{\text{CD,Ac}_1}$ **cunosc** $\overset{\text{PVA}}$ pe acesta. Prin renunțarea la dublarea CD și a flectivului *pe*, construcția ar fi lipsită de sens:

Cunosc *acesta.

Obs.: În ceea ce privește substantivele care indică animate non-personale, construcția CD cu *pe* este posibilă numai dacă substantivul e nearticulat:

Ex.: $\overset{\text{PVA}}$ Lupul $\overset{\text{CD,Ac}_1}$ **mănâncă** $\overset{\text{PVA}}$ pe oaie/pe găină.

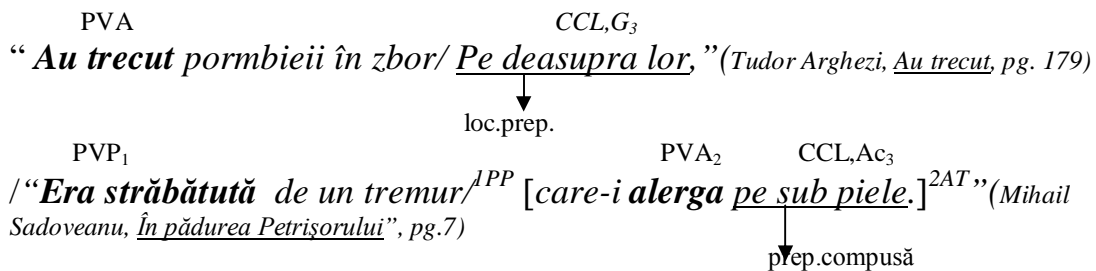
II.a. Funcții circumstanțiale cu *pe*

1.CCL: $\overset{\text{PVR}}$ “ $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ **Se lăsă** $\overset{\text{PVA}}$ pe covorul $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ **moale.**” (*Mihail Sadoveanu, În pădurea Petrișorului, pg.34*)
 ↓ *prep.simplă*

$\overset{\text{PVA}}$ “ $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ **Sunt** $\overset{\text{PVA}}$ apoi ceasurile petrecute $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ pe străzi $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ **necunoscute,**
 $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ pe sub castani.” (*Mircea Eliade, Romanul adolescentului miop, pg.130*)
 ↓ *prep.cmpusă*

“ $\overset{\text{PVA}}$ ...cârduri de pești argintii $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ **trecură** $\overset{\text{PVA}}$ nepăsători $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ pe lângă
 $\overset{\text{PVA}}$ aparat.” (*Ion Hobana, Drum deschis, pg.238*)
 ↓ *prep.compusă*

“ $\overset{\text{PVA}}$ -Păi nu $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ **l-a dus** $\overset{\text{PVA}}$ de vreo trei ori $\overset{\text{CCL,Ac}_3}$ pe la doctori.”
 (*Dumitru Radu Popescu, Nicolaie, pg.257*)   ↓ *prep.comp.*

Obs.: Există “o serie de îmbinări formate dintr-o prepoziție simplă cu acuzativul și un substantiv articulat hotărât”¹, de tipul: *pe vârful, pe marginea, pe capul*. Acestea sunt interpretate ca și în exemplul anterior, adică locuțiuni prepoziționale “cu regim de genitiv, introducând un complement circumstanțial de loc”². G.G. Neamțu consideră că dacă substantivul din grupare poate fi determinat de un adjectiv, mai ales demonstrativ, „*acesta nu formează locuțiune cu prepoziția-și invers, dacă adjectivul demonstrativ se exclude*”³, gruparea poate fi considerată locuțiune prepozițională cu genitivul. Prin urmare, îmbinările de mai sus nu formează locuțiuni, sunt simple substantive în acuzativ, căci pot primi determinantul demonstrativ:

Ex.: *pe vârful acesta; pe marginea aceasta; pe capul acesta.*

Cred că și sensul substantivelor e important: De exemplu, într-un enunț de felul:

PVA

“Pe urma ta ușoară întoarce-ți iute pasul” (Vasile Alecsandri, *Legenda ciocârliei*, pg.37) interpretarea este destul de ambiguă, căci substantivul *urma* nu este folosit aici cu sensul său concret, ci are un sens figurat. Determinantul demonstrativ nu are logică aici. Consider gruparea ca fiind un complement circumstanțial de loc în G₃, *pe urma* fiind o locuțiune prepozițională.

Obs.: În cazul prepozițiilor compuse *pe la, pe lângă*, Gabriela Pană Dindelegan vorbește despre o valoare suplimentară a acestora: prepozițiile ar introduce „o nuanță de aproximare locativă.”⁴

PVA CCL,Ac₃ PVA CCL,Ac₃

Ex.: lucrează pe la bibliotecă/ lucrează la bibliotecă

PVA CCL,Ac₃ PVA CCL,Ac₃

lucrează pe lângă Universitate / **lucrează la Universitate**

1.Maria Vulișici Alexandrescu, *op.cit.*, pg.115

2.*id. ibid.*, pg.115

3.G.G.Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale*, pg.161

4.Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică*, pg.170

Obs.: În enunțurile imperative:

Ex .: *Pe canapea* , numaidecât!

Pe cai!

Gabriela Pană Dindelegan sugerează existența unei funcții de “*predicat logic locativ*”¹. Aceasta observă că, în exemple de tipul acesta, regenții verbali pot fi subînțeleși: *săriți (pe ei)*; *stați(pe canapea)*; *urcați (pe cai)*. Având în vedere că există un predicat verbal care poate fi subînțeles, consider că aceste structuri sunt componente circumstanțiale de loc în cazul Ac₃.

2.CCT

CCT   PVA₁   PVA₂
Ex.: “/Pe la amiază **începu** un glas de corn/¹IPP [să **adie** din poiană în poiană.]²CCT” (Mihail Sadoveanu, *În pădurea Petrișorului*, pg.4)

CCT   PVA
“Căci umbra voastră- ndurerată/Pe veci îmi **străjuie** la masă.” (Octavian Goga, *Graiul pâinii*, pg.39)

loc.adv.de timp
PVR
CCT,G₃
“... iar **pe la miezul nopții**, oaspeții **se duseră** fiecare la locuința sa.”
Loc.prep
(Nicolae Filimon, *Ciocoi vechi și noi*, pg.201)

Obs.: Nuanța de aproximare despre care vorbește Gabriela Pană Dindelegan se întâlnește și la CCT construit cu prepozițiile compuse *pe la*, *pe după*:

PVA   CCT   PVA   CCT
Ex.: **Vino pe după-amiază!** / **Vino după-amiază!**
loc.adv.de timp
CCT   PVA

“În dimineața aceea, **pe la 11**, feciorul **veni** cu pași ușori...” (Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, pg.63)

Dumitru Irimia atribuie acestui fel de *pe* rolul de modalizator, prepoziția *pe* dezvoltând în acest caz “o funcție semantic-sintactică de relativizare.”²

1.id.ibid., pg.170

2.Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, pg.314

3.CCM

PVA CCM CCM
 “**Strânge-mi încet, un deget, două, trei/Pe-adormite, pe tăcute**”

▼ loc.adverbiale de mod

(Tudor Arghezi, *Logodnă*, pg.138)

CCM CCM
 “**Altădată-n căptușeală, pe furis, dar azi pe față.**” (Tudor Arghezi, *Fabula fabulelor*, pg.200)

loc.adv.de mod

Complementele circumstanțiale de mod construite pe baza unei comparații prin adverbe de mod de egalitate, de inegalitate de superioritate sau de inferioritate necesită câteva observații:

PVA CD,Ac₁ CCM
 Ex.: **Îl apreciez pe Ion ca pe Marin.**

PVA CD,Ac₁ CCM
Îl apreciez pe Ion mai mult decât pe Marin.

PVA CD,Ac₁ CCM
Îl apreciez pe Ion mai puțin decât pe Marin.

PVA CCM
 “**El o iubea pe ea ca pe ochii din cap.**” (I.I.Caragiale, *Smărăndita*,pg-89)

Gabriela Pană Dindelegan nu consideră aceste structuri drept CCM, ci le consideră complemente directe. Afirmatia se bazează pe faptul că verbul care ar trebui să se repete este suprimat, dar se sugerează prin “conectorii *frastici ca și decât.*”¹

Considerăm aceste structuri complemente circumstanțiale de mod comparative, întrucât se exprimă modul în care un obiect sau o acțiune sunt egale sau inegale altor obiecte sau acțiuni. Cuvintele *ca, decât* “sunt, în aceste situații, adverbe, neavând regim de acuzativ.”² Totuși, structura comparativă de mod conține un complement direct ce poate reieși din descompunerea enunțurilor care se compară:

CD,Ac₁ CD,Ac₁
 1. **Îl apreciez pe Ion.** / 2. **Pe Marin îl apreciez mai mult.**

1. Gabriela Pană Dindelegan, *op.cit.*, pg.170

2. Maria Vulișici Alexandrescu, *op.cit.*, pg.121

PVA CCM,G₃
“**Grăbise** tratativele, lăsându-le totuși **pe seama Linei.**” (Hortensia Papadat-Bengescu, Concert din muzică de Bach, pg.23) ▼ loc.prep.

CCM,Ac₃ PVA₁ PVA₂
“/Pe un ton [ce-l apucă țaranii]^{AT} [când vorbesc despre lucrurile
oculte],^{CT} el îmi împărtăși^{PP} [că ai lui sunt plecați de acasă.]^{CD}”
(Lucian Blaga, Hronicul și cântecul vârstelor, pg.88)

4. CCZ

Ex.:

CCZ,G₃ PVA
“**Pe urma lor**, majoritatea oamenilor **au flămânzit** toată iarna.” (Liviu
loc. prep.
Rebreanu, Răscola, pg.164)

5. CCInstrumental

PVA₁ PVR₂
Ex.: “/Gerul **dă** aripi de vultur cailor în spumegare^{PP} [Ce se-ntrec pe
câmpul luciu , scoțând aburi lungi **pe nare]**^{AT}” (Vasile Alecsandri, Gerul, pg.87)

6. CCRelație

PNC CCRel,Ac₃
Ex.: “ Lică **era sobru și econom pe punga lui.**” (Hortensia Papadat-Bengescu, Concert
din muzică de Bach, pg.37)
Acest complement este posibil dacă luăm în vedere sensul de *econom cu
privire/în ceea ce privește punga lui, banii lui.*

7. CCCumulativ

CCCumul.,Ac₃ PVA
Ex.: “**Pe lângă toate aceste, istoria mai are și neprețuitul dar de judeca cu
nepărtinire faptele contemporanilor noștri.**” (Mihail Kogălniceanu, Scrieri alese, pg.208)
corelative adverbiale

CCCumul.,Ac₃ PVA
 “...pe lângă lucrul câmpului îi mai trebuie și un alt ram de activitate...” (Mihail Kogălniceanu, Reflecții, pg.54)

b. Funcții necircumstanțiale cu pe

1. CD

PVA CD,Ac₁ CD,Ac₁
 Ex.: “Îi plezni cu coderiștea biciului peste bot, întâi pe unul, apoi pe celălalt.” (Liviu Rebreanu, Răscoala, pg.209)
 Pron. f. ehot.
 prof. dem.

2. CI

PVR CI,Ac₃
 Ex.: “...eu nu mă bizui pe noroc.” (Marin Preda, Marele singuratic, pg.52)

3. Subiect

În combinație cu pronumele relative, *pe* apare și în excepțiile propriuzise de la subiect:

PVA₁
 Ex.: “/Sunt mulți oameni [cari,/ văzând un drum în dreapta și altul în stânga, /^{PP} se culcă la răscruce suduind] ^{AT} [pe cine a tăiat căi încurcate.] ^{CD}”¹
 PVR₂ S,Ac₁ PVA₃

Maria Vulișici Alexandrescu explică această neconcordanță dintre forma cazuală și funcție: “relativul *cine* cumulează două valori: *pe* de o parte introduce o subordonată și ia forma cazuală cerută de elementul regent, iar *pe* de altă parte este subiect în propoziția subordonată”², aflându-se în relație cu predicatul acesteia.

Pe poate avea funcția sintactică de subiect atunci când este substantivizat, cuvântul *pe* fiind utilizat ca nume al său:

Ex.:
 S,N₁ PNC
Pe este o prepoziție simplă.
 ↓ Substantiv

4. Nume predicativ

PVA NP loc.adv.
 Ex.: “...costa pe Lina, sânguitoare, să fie pe placul unui bărbat așa de bun ca al ei.” (Hortensia Papadat-Bengescu, Concert din muzică de Bach, pg.27)

1. Nicolae Iorga, pg.82, apud Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.57

2. Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.58

5. EPS (element predicativ suplimentar)

PVA EPS,Ac₃

Ex.: Invidia o **credeam** pe Ion.

6. Atribut

a. Atribut adverbial

PNC

Atr.adv.

Ex.: “Sufletul mi-**e un leagăn** de păpuși / În valsul unei muzici pe șoptite.”

(Tudor Arghezi, *Mărturie pe vioară și arcus*, pg.177)

b. Atribut prepozițional

PVA₁

PVA₂

Atr.subst.prep,Ac₃

Ex.: “/ **N-aveam** nici o javră^{PP} [**să latre** la călătorii de pe drum.]^{AT}” (Vasile Voiculescu, *Ciobănilă*, pg.43)

În cazul unor exemple de atribute de tipul:

Asubst.prep.,Ac₃ PVA

Ex.: Invidia pe Ion **a dăunat** prieteniei lor.

Pe a fost considerat, inițial, ” morfem ”¹, atributul fiind unul acuzativ în cazul Ac₁. *Pe* din atributul acuzativ *pe Ion* devine, însă, prepoziție, “deoarece apare și la atributul nepersonal: **invidia pe notele tale, invidia pe sansă**, astfel încât și aceste atribute le considerăm prepoziționale în Ac₃.”²

7. Apozitie reală

Pe poate face parte și dintr-o structură apozitivă, apozitia construindu-se identic termenului explicat:

CD,Ac₁

CD,Ac₁

PVA

Ex.: **Pe Andrei**, pe copilul meu, îl iubesc.

CI,Ac₃

CI,Ac₃

PVR

Pe Andrei, pe copilul meu, mă bazez.

Oricare dintre cei doi termeni poate fi omis.

1.D.D.Drașoveanu, *Un atribut acuzativ*, pg.79-82, apud. Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.75

2.Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.75

III. PE- Prepoziție regim

Când prepoziția *pe* este cerută cu necesitate de un element regent, aceasta generează funcția sintactică de complement indirect prepozițional:

1. Verbe cu regim prepozițional

Aceste verbe sunt considerate de D.D.Drașoveanu “*verbe tranzitive cu prepoziții regim.*”¹

A) Verbe intransitive

Din această categorie fac parte verbele care nu au valență de Ac₁, CD.Exemple oferite de Maria Vulișici Alexandrescu sunt: „*a conta; a miza; a paria*”². Corelarea acestor verbe cu *pe* apare atât la complementul persoanei, cât și la complementul lucrului:

Ex.: **Pariez** ^{PVA CI,Ac₃} pe el / **Pariez** ^{PVA CI,Ac₃} pe șosirea lui.
Compl.al pers. Compl.al lucrului

“Doamna Z ^{PVA} ne-a afirmat pe drum-contând, ^{PVR} se înțelege, ^{CI,Ac₃} pe discreția noastră-că N...” (Ion Luca Caragiale, *Om cu noroc*, pg.43)

Construcțiile de tipul: *a fi+ Dativ + nominal cu regim pe* sunt intransitive:

Ex.: “*a-i fi ciudă pe; a-i fi necaz pe; a-i cășuna pe.*”³
PNC CI,Ac₃

Ex.: **Mi-e ciudă** pe reușita lui.

B) Verbe cu reflexiv obligatoriu, “*făcând parte din configurația semantică a verbelor*”⁴, spre deosebire de verbele activ-pronominale. Exemple: “*a se axa; a se baza; a se bizui.*”⁵

Ex.: “*Eu sunt sigur de caracterul lor; ei nu se pot niciodată bizui pe al meu.*” (Ion Luca Caragiale, *Între două povețe*, pg.133)

“...ne vom baza ori pe țărani, ori pe boieri.” (Marin Sorescu, *A treia teapă*, pg.66)

1.D.D.Drașoveanu, *Tranzitiv/Intranzitiv și direct/indirect-două antinomii contestabile* apud Maria Vulișici Alexandrescu, *Prepoziția pe-regim al regenților*, pg.117

2.Maria Vulișici Alexandrescu, *Prepoziția pe-regim al regenților*, pg.117

3.id.ibid., pg.117

4.id.ibid., pg.117

5.id.ibid., pg.117

C) Verbe care în construcție cu reflexivul *se* sunt intransitive, iar fără reflexivul *se* sunt tranzitive și sensul lor se modifică. Exemple: “*a se întemeia*; *a se profila*; *a se situa*; *a se fonda*.”¹

Ex.: “/Un oraș nu se poate forma decât acolo”^{PVA₁} [unde el se poate întemeia pe^{PVA₂}
CI,Ac₃

interese reale.] ^{CL}” (Mihail Kogălniceanu, *Reflecții*, pg.69)
PVA CD,Ac₁

vs Constructorul **a întemeiat** fundatia pentru copii.

Din acest exemplu se observă că “*tranzitivitatea acuzativă duce la pierderea regimului prepozițional pe*.”²

D) Verbe ale “*adversității afective*”³

Exemple: “*a se mânia*; *a se supăra*; *a se înfuria*; *a se răzbuna*; *a se enerva*; *a se întrista*.”⁴ În cazul acestor verbe intransitive se constată că sensul este același și atunci când sunt tranzitive (fără reflexivul *se*):

Ex.: “*Dar când s-a supărat pe tat-său...?*” (Ion Luca Caragiale, *Păcat*, pg.54)
PVR CI,Ac₃
PVA CD,Ac₃

Vs: **A supărat familia** soției sale.

Maria Vulișici Alexandrescu vorbește despre un “*reflexiv posesiv*”⁵, exemplificat în construcțiile:

Ex.: **S-a mâniat** pe cineva. poate avea sensul : *mânia sa era pe cineva*.
PVR CI,Ac₃ np,Ac₃
Adj. posesiv

E) Expresii formate din verbul *a avea*, urmat de substantive provenite din familia verbelor adversității afective: “*a avea mânie (furie, ură, necaz, invidie, pizmă)*.”⁶ Verbul *a avea* este tranzitiv, dar construcția, considerată ca întreg, are valență intransitivă.

Ex.: **Are ură pe colegul** său. Substantivul care ocupă valența de Ac₁ a verbului *a avea* este nearticulat și are un sens abstract.
PVA CD,Ac₁ CI,Ac₃

1. *id. ibid.*, pg.117

2. *id. ibid.*, pg.117

3. G. G. Neamțu, *Elemente de analiză gramaticală*, pg.267, apud Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.117

4. Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.117

5. *id. ibid.*, pg.117

6. *id. ibid.*, pg.118

F) Expresii formate din verbul *a pune* și substantivele provenite din verbe tranzitive: *preț (a prețui)*; *sechestrul (a sechestra)*; *stăpânire (a stăpâni)*. Și în acest caz, substantivele care ocupă valența acuzativă a verbului *a pune* au un sens abstract și sunt nearticulate.

PVA₁   CD,Ac₁   CI,Ac₃   PVA₁

Ex.: “/Punea stăruitor **stăpânire pe ea** mulțumirea^{PP}[că nu există nici o scară.]^{AT}” (George Bălăiță, *Lumea în două zile*, pg.9)

Verbul *a pune* se poate combina și cu substantive concrete, articulate hotărât, dar construcția în ansamblu are un sens figurat și impune cu necesitate prepoziția *pe*.

CI,Ac₃   CI,Ac₃   CI,Ac₃

Ex.: “a pune **degetul pe rană**; a pune **punctul pe i**; a pune **mâna pe bani**; a pune **ochii pe fată**.”¹

PVA   CD,Ac₁   CI,Ac₃

“Să nu pună **mâna pe mine**...” (Marin Sorescu, *A treia teapă*, pg.105)

Obs.: Dacă sensul acestor construcții ar fi concret, atunci funcția generată ar fi cea de complement circumstanțial de loc:

PVA   CCL,Ac₃

Ex.: **Am pus degetul pe rană**.

Verbul *a pune* poate fi folosit și la reflexiv, cu pronumele în Ac.: “a se pune pe treabă (pe ceartă, pe gâlceavă, pe picioare, pe citit).”²

PNC₁   PVR₂   CI,Ac₃

Ex.: “/E timpul/^{PP} [**să mă pun pe treabă**]^{AT}.” (Adrian Rogoz, *Fuga în spațiu-timp*, pg.189)

Substantivele pot fi înlocuite cu participii: “a se pune pe citit (pe învățat, pe scris).”³ Apar și forme utilizate în limbajul familiar: *a se pune pe băute (pe mâncate, pe învățate)*. Verbul *a se pune* poate fi înlocuit, în unele cazuri, cu verbele “a se așterne, a se așeza”⁴, cu sensul de *a se apuca de ceva cu seriozitate*. Uneori, reflexivul *a se pune* poate fi însoțit și de un complement instrumental: “a se pune cu burta pe carte; a se pune cu gura pe cineva.”⁵

1.id.ibid.,pg.118

2.id.ibid.,pg.118

3.id.ibid.,pg.119

4.id.ibid.,pg.119

5.id.ibid.,pg.119

G) Expresii formate cu verbul tranzitiv *a da* sau cu verbul reflexiv *a-și vărsa* și substantive articulate și cu sens abstract: “*a da vina pe; a-și vărsa năduful (nervii, focul, necazul, mânia, furia, ura) pe*”¹

PNC

PVA

CI,Ac₃

Ex.: “*Deci, dacă ești nemulțimit, să nu ai slăbiciunea de a da vina pe altcineva...*” (Titu Maiorescu, *Cugetări și aforisme*, pg.55)

H) Verbe “*ale schimbului: a da, a schimba, a primi, a vinde, a căpăta, a cumpăra, a cere.*”² Aceste verbe sunt tranzitive, dar construcția cu *pe* impune un complement indirect al schimbului.

CD,Ac₁ CI,Ac₃

CD,Ac₁ CI,Ac₃

CD,Ac₁

Exemple: “*a da cinstea pe rușine; a da pacea pe gâlceavă; a da pasărea din mână pe cea de pe gard; a nu da nimic (un sfaț, o ceapă) pe spusele cuiva.*”³

PVA₁

PVA₂

CI,Ac₃

“*/Există mari colecționari*^{PP} [care ar da bani frumoși pe un ulei înfățișându-l pe principele Țării Românești.]^{AT}” (Marin Sorescu, *A treia teapă*, pg.61)

PVR

CI,Ac₃

CI,Ac₃

“ *Că harul nu se vinde/Pe bani și pe merinde.*” (Tudor Arghezi, *Trișca*, pg.213)

În construcțiile formate din verbul *a da* și pronumele interogativ *cât*, complementul direct poate să lipsească. Acesta reiese din context:

PVA CI,Ac₃

Ex.: *Cât (bani) dai pe spusele lui?*

2. Participii

Prepoziția *pe* este cerută și de participiile verbelor cu regim prepozițional: *supărat; mâniat; înfuriat; enervat; întristat.*

PNC

CI,Ac₃

Ex.: *Era supărat pe prietenul său.*

3. Adjective provenite din familia participiilor:” *mânios; furios; invidios.*”⁴

PNC

CI,Ac₃

Ex.: *Era invidios pe realizările colegului său.*

1. *id. ibid.*, pg.119

2. *id. ibid.*, pg.119

3. *id. ibid.*, pg.119

4. *id. ibid.*, pg.119

G.G.Neamțu nu consideră aceste complemente ca fiind indirecte prepoziționale, ci “*complemente directe în cazul Ac₁*”¹. Explicația ar fi proveniența adjectivelor:

Într-un exemplu de tipul: $\overset{\text{PVA}}{\text{Îl}} \overset{\text{CD,Ac}_1}{\text{invidiez}}$ **pe Ion**.

avem de-a face cu un CD,Ac₁. Soluția complementului direct în Ac₁ este exclusă în cazul adjectivului provenit din participiu, deoarece *pe* apare atât la complementul persoanei, cât și la cel al lucrului:

Ex.: $\overset{\text{PNC}}{\text{Era invidios}}$ **pe Ion**. / $\overset{\text{CI,Ac}_3}{\text{Era invidios}}$ $\overset{\text{PNC}}{\text{pe}}$ $\overset{\text{CI,Ac}_3}{\text{cunoștințele}}$ lui Ion.
Compl.al pers.   Compl.al lucrului

4. Adjective provenite din substantive sau adverbe: “gelos, sigur, stăpân.”²

Ex.: $\overset{\text{PNC}}{\text{Era gelos}}$ $\overset{\text{CI,Ac}_3}{\text{pe reușita}}$ prietenului său.

$\overset{\text{PVA}}{\text{“Interpreta frazele obscure, dar foarte gelos}}$ $\overset{\text{CI,Ac}_3}{\text{pe acele}}$ $\overset{\text{CI,Ac}_3}{\text{privilegii.”}$

(Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, pg.191)

$\overset{\text{CI,Ac}_3}{\text{“Pe inima}}$ $\overset{\text{CI,Ac}_3}{\text{și pe gândurile}}$ mele numai eu $\overset{\text{PNC}}{\text{sunt stăpân.”}$ (Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, pg.163)

1..G.G.Neamțu, *Predicatul în limba română*, pg.134, apud Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.119

2.Maria Vulișici Alexandrescu, op.cit., pg.119

Capitolul al III-lea

Sensurile prepoziției PE

“ În realitatea vieții sufletești, cuvântul este un complex de înțelesuri și de simțiri care nu există niciodată singuratece, ci sunt totdeauna legate cu înțelesurile și simțirile din alte cuvinte.” (Titu Maiorescu, pg.167)

“ Precizarea înțelesului termenilor e cea dintâi precauție de luat în orice discuție.” (P.P.Negulescu, Reflecții și maxime, pg. 348)

A. Dezbateri asupra sensului lexical în cazul prepozițiilor

În lucrările de specialitate se menționează ideea potrivit căreia prepozițiile sunt lipsite de sens lexical. “Această părere nu este, însă, unanim acceptată.”¹ Unii cercetători sunt de părere că prepoziția are un sens propriu, caracteristic ei, „*distinct de cel al cuvintelor de care este întotdeauna însoțită.*”² Laura Vasiliu dă ca exemple câteva substantive însoțite fiecare de prepoziții corespunzătoare pentru a evidenția un anumit sens: în construcțiile *stau în casă, stau pe casă, stau lângă casă*, se exprimă sensuri diferite și prepozițiile sunt cele care diferențiază sensul construcțiilor.

Sensul lexical al prepoziției se obține, după părerea Laurei Vasiliu, prin extragerea din semnificația generală a sintagmei *verb + prepoziție + substantiv* a sensului verbului și a sensului substantivului. Acest procedeu ar arăta, de exemplu, că prepoziția *pe* este capabilă să indice prin ea însăși suprafața unui obiect.

C. Dimitriu nu este de acord cu aceste afirmații. Acesta consideră că “*dacă prepoziția ar avea sens lexical, adică ar exprima noțiuni, ar trebui să îndeplinească diverse funcții sintactice.*”³ Ceea ce unii cercetători numesc sens lexical al prepoziției ar putea fi acoperit de termenul de “*funcție de marcă.*”⁴ Prin funcția de marcă a prepoziției se înțelege faptul că această parte de vorbire reprezintă marca unor categorii gramaticale și, în același timp, marca raportului sintactic de subordonare în planul prepoziției.

B. Sens general și sensuri derivate ale prepoziției pe

În legătură cu prepoziția *pe* s-a constatat că aceasta cuprinde mai multe sensuri, în funcție de contextul în care este întrebuințată. De multe ori este vorba nu de sensuri diferite, ci de nuanțe, exact ca în cazul unui cuvânt, care, pe lângă sensul de bază, mai are și altele secundare.

Sensul general al prepoziției *pe* este *suprafața unui obiect*.

PVR   CCL,Ac₃

Ex.: S-au așezat pe bancă.

1.C.Dimitriu, *op.cit.*, pg.352

2.Laura Vasiliu, *Schiță de sistem al prepozițiilor din limba română*, pg.13

3.C.Dimitriu, *op.cit.*, pg.352

4.id.ibid., pg352

Laura Vasiliu găsește nouă sensuri ale prepoziției *pe*. Ea exprimă:

1) *Suprafața unui obiect*

Ex.: “Foile scrise cu creionul ^{PVA} sunt ^{CCL,Ac₃} acolo, **pe masă.**” (George Bălăiță, *Lumea în două zile*, pg.112)

^{PVA} Au coexistat ^{CCL,Ac₃} **pe teritoriul** aceleiași țări.

2) *Mișcarea la suprafața unui obiect*

Ex.: /^{PVA₁}Colindau ^{CCL,Ac₃} **pe dealuri** /^{PVR₂}PP,[deși se înserase .]^{CV}

3) *Direcția sau atingerea unei suprafețe și situarea deasupra ei*

Ex.: “ O picătură slobodă de ploaie/^{CCL,Ac₃} **Pe-o frunză** ^{PVA} a căzut, înveninată.”
(Tudor Arghezi, *Pia*, pg.33)

4) *Extensiunea în timp*

Ex.: “Apa noastră de băut ^{CCT,Ac₃} **pe-o săptămână**...” (Marin Sorescu, *A treia teapă*, pg.117)

Obs. Dacă considerăm *o* numeral cardinal, atunci acesta este atribut adjectival, exprimat prin adjectiv provenit din numeral.

5) *Pătrunderea printr-un orificiu*

Ex.: “/Și el, [^{PVA} când mă vedea ^{Cinstr.,Ac₃} intrând **pe usă** ^{CT}], ^{PVA} îmi zicea cu chef: /^{PP}” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pg.62)

6) *Conformitatea*

Ex.: “Un compozitor ^{PVA} stă foarte pozitiv în zona emoțiilor inteligibile,
^{CI,Ac₃} construite **pe sistemul** acustic.” (George Călinescu, *Aforisme și reflecții*, pg.33)

7) Instrumentul

Ex.: “...căci sprințar și înșelător este gândul omului, pe ale cărui aripi te poartă dorul neconținut și nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt!” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pg.55)

8) Schimbul

Ex.: “De vânzare ți-e găinușă ceea, măi băiete? ...
Și cât cei pe dânsa?” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pg.70)

9) O nuanță ostilă

Ex.: “/Ei își întorc privirea de la oglindă^{PP} și/ o învinuiesc pe ea, învăluind în același sentiment de ură și oglinda și strălucirea ei./^{PP}” (Titu Maiorescu, *Cugetări și aforisme*, pg.122)

Laura Vasiliu vorbește și despre “*sensurile locale ale prepoziției pe*”¹, pe care le detașează în urma analizei semantice efectuate:

1. *pe* + suprapunere
+ contact
– mișcare

Ex.: Stă pe pat.

2. *pe* + suprapunere
+ contact
+ mișcare neorientată

Ex.: Cutreieră pe dealuri.

3. *pe* + suprapunere
+ contact
+ mișcare orientată
+ limită finală

Ex.: Cade pe pământ.

4. *pe* – limită
± contact
+ mișcare orientată

1. Laura Vasiliu, *O descriere a sensurilor locale ale prepozițiilor românești*, pg.360

PVA CCL,Ac₃
Ex.: Copilul aleargă **pe stradă**.

5. Atunci când prepoziția ”*pe* este echivalentă cu *în*”¹ există mai multe situații:

- PVA CCL,Ac₃
a) e pe/în drum
PVA, Vcop NP,Ac₃ sau CCL,Ac₃ Interpretarea depinde de context.
b) a ajuns pe/în drum
PVA CCL,Ac₃
c) e pe/în secție
PVR CCL,Ac₃
d) s-au îmbarcat pe/în Atlantic

6. Există cazuri în care prepoziția ”*pe* este echivalentă cu prepoziția *lângă*”²:

PNC CCL,Ac₃
Ex.: Orașul lui e situat pe/lângă Dunăre.

7. Prepoziția *pe* poate fi echivalentă și cu prepoziția *prin*:

PVA₁ PVR₂
Ex.: “/Gerul dă aripi de vultur cailor în spumegare”^{PP} [Ce se-ntrec pe
Cinstr.,Ac₃
câmpul luciu, scoțând aburi lungi **pe nare**]^{AT}. ” (Vasile Alecsandri, Legende și pasteluri, pg.87)
prin

8. În unele situații, prepoziția *pe* poate fi echivalată și cu prepozițiile *la* și *în*:

PVR CCL,Ac₃
Ex.: S-au reunit pe/la/în drum.
PVR CCL,Ac₃
S-a angajat pe/la/în trecerea de pietoni.

---

1. *id. ibid.*, pg.365

2. *id. ibid.*, pg.365

Concluzii

- a) Majoritatea sensurilor prepoziției *pe* se referă la suprafața unui obiect sau a unui spațiu.
- b) Sensul de *extensiune în timp* e derivat din conținutul comun primelor patru sensuri: întinderea în spațiu este secundată de întinderea în timp ”*printr-un proces de temporalizare a spațiului.*”¹
- c) Sensul de *pătrundere printr-un orificiu este comun* cu unul din sensurile lui *prin*, sensurile de *conformitate* și de *instrument* cu două din sensurile lui *după*, iar sensul de *schimb* cu unul din sensurile lui *pentru*.

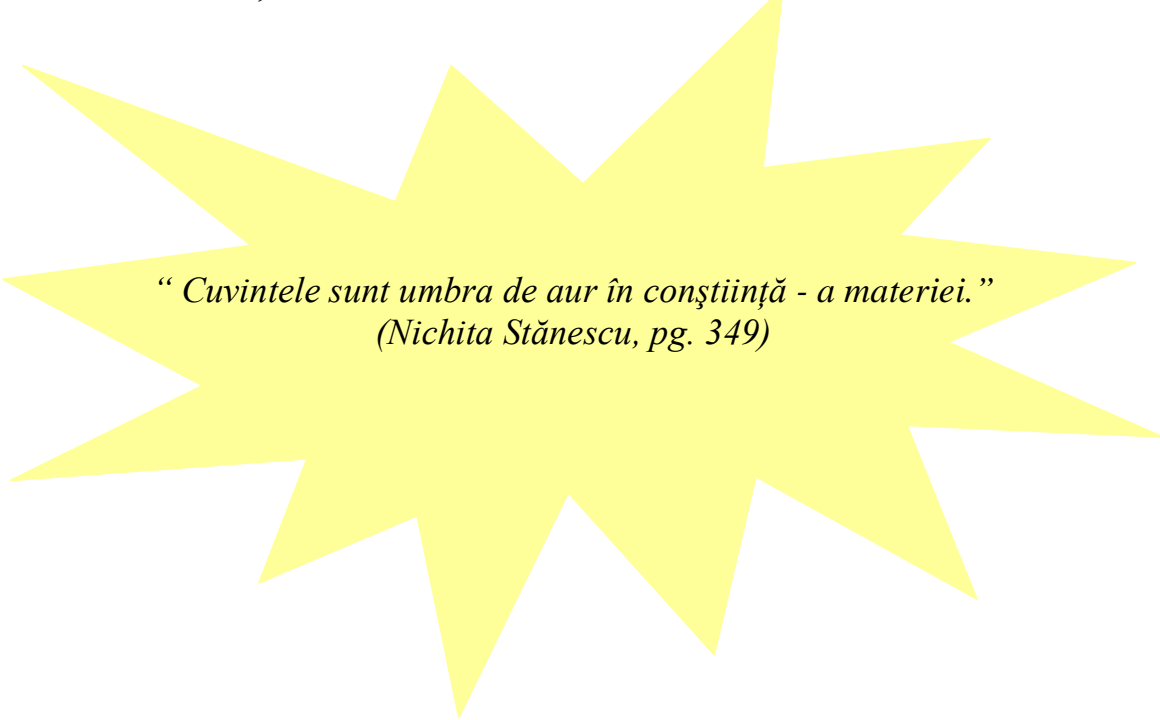

1.Laura Vasiliu, *Schiță de sistem al prepozițiilor limbii române*, pg.33

Capitolul al IV-lea

Părți de vorbire cu care se combină PE

*“ Cuvintele sunt umbra de aur în conștiință - a materiei.”
(Nichita Stănescu, pg. 349)*

Iorgu Iordan afirmă că între prepoziție și termenul subordonat al grupului din care face parte se stabilește o relație foarte strânsă, care se manifestă și în topică. În cadrul grupului sintactic, “*ordinea prepoziție + element dependent este ireversibilă.*”¹

Obs.: În “*sintagme formate din adjective sau adverbe determinate de adverbe care arată intensitatea: nespus de frumoasă, formidabil de inteligentă*”² legătura este de la stânga la dreapta.

Prepozițiile au regimuri diferite, deoarece nu toate manifestă aceleași posibilități combinatorii. Prepoziția *pe* poate preceda: un substantiv sau un pronume: *pe masă/pe acesta*; un adverb: *pe acolo, pe aici, pe departe*; un verb la supin: *s-a pus pe învățat*; o prepoziție: *pe la, pe lângă, pe din, pe după*; numeral: *pe amândoi, pe al treilea, pe tustrei*.

A. Combinăția lui *pe* cu adverbe

Fulvia Ciobanu afirmă că, în construcție cu adverbele, prepoziția *pe* prezintă următoarele categorii de valori: “*locală, temporală, modală și cantitativă.*”³

1. Valoare locală

a) Atunci când se află pe lângă verbe de mișcare care exprimă deplasarea în spațiu, prepoziția *pe* indică spațiul prin care se face mișcarea sau trecerea:

Ex.: “Au trecut porumbeii în zbor/Pe deasupra lor.” (Tudor Arghezi, Au trecut, pg.179)

“De-ar mai veni vara să se mai joace și pe afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe.” (Ion Creangă, Amintiri din copilărie, pg.57)

“Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri.” (Ion Creangă, Amintiri din copilărie, pg.34)

1. Iorgu Iordan, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, pg.277

2. Maria Vulișici Alexandrescu, *Sintaxa limbii române*, pg.28

3. Fulvia Ciobanu, *Valorile prepozițiilor în construcție cu adverbele*, pg.58

b) Pe lângă verbe de stare, prepoziția *pe* marchează locul sau suprafața unde se petrece acțiunea:

Ex.: “Și unde ^{PVA} n-a început a mi se face negru ^{CCL,G₃} pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios...” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pg.33) adv.,loc.prep.

“Nu erai tu, ^{PVA} pe sus, ^{CCL} peste palate...” (Tudor Arghezi, *Șoim și fată*, pg.165) loc.adv.

c) Adverbul *pe* lângă care stă morfemul *pe* poate avea o nuanță de aproximație:

Ex.: “Luchi ^{PVR} se afla ^{CCL} pe undeva ^{CCL,Ac₃} pe-acasă...” (Otilia Cazimir, *A murit Luchi*, pg.85) loc.adv.

2. Valoare temporală

Atunci când se construiește cu adverbe de timp, construcția cu *pe* va avea funcția sintactică de complement circumstanțial de timp, exprimând perioada în timpul căreia se petrece o acțiune:

Ex.: [^{PVA₁} Când l-au văzut]^{CT} / ^{PVA₂} părinții, își îmbrățișară feciorul^{PP} [^{PVA₃} pe care-l crezuseră pierdut ^{CCT} pe totdeauna]^{AT}. ” (Poveste aromână, pg.107) loc.adv.

“/ ^{PVA₁} Ning la cinematografe grave drame sociale / ^{CCT} Pe când ^{PVA₂} vântul hohotește n bulevarde glaciale.]^{CT}” (George Bacovia, *Plumb de iarnă*, pg.19) loc.adv.

“C-așa ^{PVR} se-nvăța ^{CCT} pe-atunci. ” (Otilia Cazimir, *A murit Luchi*, pg.83) loc.adv.

“ ^{CCT} Pe mâine... ^{CCT} pe mâine... ” (Liviu Rebreanu, *Răscoala*, pg.233) loc.adv.

PVR₁   PVA₂   PVA₃
 /“Ne-am îngrijit^{PP} [să luăm cu noi și merinde, într-o traistă]^{CI}, [căci aveam
de gând]^{CZ} [să stăm la vie până pe seară.]^{CD}”, (Lucian Blaga, Hronicul și cântecul
vârstelor, pg.89)

▼ loc.adv.

Obs.: Gabriela Pană Dindelegan remarcă prezența a numeroase construcții în care *pe* și-a pierdut orice autonomie. *Pe* devine în această situație un “*element neanalizabil, încorporat*”¹ în structura unei locuțiuni, în acest caz, adverbiale. Un astfel de *pe* este cel din structurile adverbiale temporale:

PVA   CCT   PVA   CCT
 Ex.:   A sosit pe înserate./L-a căutat pe înnoptate.

Adverbele și locuțiunile adverbiale nu au caz, deci nici *pe* care le însoțește nu are regim prepozițional.

Uneori, valoarea temporală cuprinde și o nuanță de aproximație: *pe atunci; pe aproape*.

CCT
 Ex.: “Într-o zi, pe aproape de Sânt Ilie, se îngrămădise, ca mai
 todeauna, o mulțime de trebi pe capul mamei.” (Ion Creangă, Amintiri din copilărie,
 pg.74) loc. Adv.

3. Valoare modală

Fulvia Ciobanu afirmă că “prepoziția *pe* întărește valoarea modală a adverbului sau a participiului folosit adverbial”²: *pe furiș, pe sus, pe departe, pe deplin, pe scurt, pe alese, pe tăcute, pe nesimțite, pe înfundate*.

PNC   PVA   CCM,   loc.adv.   PVA₄
 Ex.: “Mai ești supărată pe mine? zise el pe neașteptate.” (Marin Preda, Marele
singuratic, pg.35)

PVR₁   PVA₂   PVA₃   CCM, loc.adv.   PVA₄
 “/Ion se scoală^{PP}, înțepe^{PP} [să râdă pe-nfundate]^{CD} și [să ochească pe
Dragomir.]^{CD}” (Ion Luca Caragiale, Năpasta, pg.219)

1. Gabriela Pană Dindelegan, op.cit., pg.17

2. Fulvia Ciobanu, op.cit., pg.59

PVR₁ CCM,loc.adv. PVA₂ PNC₃
“/Lică și-ar fi bătut joc **pe drept** /^{PP}[de cine i-ar fi spus]^{CI}[că e bun.]
CD” (Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, pg.35)

PVA CCM,loc.adv.
“Așa râde Margareta, **pe muteste**.” (Otilia Cazimir, *A murit Luchi*, pg.84)
PVA₁ PVA₂

“/Neguțătorii nu și-ar fi venit cu mărfuri^{PP}, [chiar dacă I-ar fi adus **pe**
CCM, loc.adv.

sus!]^{CV}” (Eusebiu Camilar, *Păduri înfricoșate*, pg.143)

PVR

“La câteva sute de metri spre sud se vedea altă corabie aruncată de

CCM,loc.adv.

valuri pe țărm, **pe jumătate** îngropată în nisip.” (Radu Tudoran, *Toate pânzele sus!*,
pg.150)

PVA

CCM,loc.adv.

“Voi studia istoria antică **pe viu**.” (Adrian Rogoz, *Fuga în spațiu-timp*, pg.189)

PVA

CCM,loc.adv.

PVA

CCM,loc.adv.

“Unii îmi zic Țepeș **pe furis**. Eu îi trag în țeapă, **pe fată**.” (Marin Sorescu, *A treia*
țeapă, pg.102)

Comparație cu :

CCL,Ac₃

PVA

“**Pe fata** Serviliei apăru o undă de bucurie.” (Liviu Rebreanu, *Adam și Eva*, pg.139)

Subst▼

PVR

CCM,loc.adv.

S-a vindecat **pe deplin**.

Obs.: *Pe* din structurile cu participiu își pierde conținutul semantic, el
căpătând un sens doar prin contopire cu acesta.

Adverbele care se termină în *ește*, așa cum sunt cele de tipul: *românește*,
englezește, *nemțește*, *frânțuzește*, pot primi prepoziția *pe* atunci când se
referă la limba vorbită:

PVA

CCM

Ex.: “Câte unul o rupea **pe frânțuzește** din când în când.” (Eugen Barbu,
Prânzul de duminică, pg.206)

Uneori, adverbul precedat de prepoziția *pe* a avut inițial valoare locală.
Construcția poate căpăta în final o valoare modală: “*pe deasupra*(în plus);
cât pe-aci (*pe-aproape*); *pe departe* (*indirect*, *pe ocolite*)”¹, *pe dinafară* (*pe*
de rost).

PVA

CCM,loc.adv.

Ex.: “Știa și el glasurile **pe dinafară** de biserică...” (Ion Creangă, *Amintiri din*
copilărie, pg. 36)

1.id.ibid., pg.60

CCM,loc.adv. PVA PVA
 “ ...cât pe ce să ne toropească bradul aprins, de nu băga de seamă unul
 dintre plăieși.” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pg.51)

Prepoziția *pe* se poate combina cu adverbe de cantitate, prezentând două caracteristici:

a) Întărește valoarea cantitativă a acestora: “*pe cât, pe atât*”¹
 CCM,loc.adv. PNC₁ CCM,loc.adv. PNC₂
 Ex.: “**Pe cât** de vii erau culorile de pe ea, **pe atât** de fantomatic îi era
chipul.” (Marin Preda, *Marele singuratic*, pg.104)

b) Exprimă o aproximație: “*pe puțin*”²
 PVA₁ CCM,loc.adv. PVA₂
 Ex.: / A trecut **pe puțin** un an^{/PP} [de când nu l-am mai văzut.]^{CT}

B. Combinația morfemului *pe* cu numerale

D.Bejan se ocupă de câteva cazuri mai puțin cercetate în lucrările de specialitate: posibilitățile de distribuire ale lui *pe* cu numerale și cu pronume când acestea se referă la nume comune și proprii de lucruri și de animate.

Numeralele care pot primi morfemul *pe* sunt, după părerea lingvistului, următoarele: “*cardinale, ordinale, colective, distributive*.”³

1. Cardinale

Ex.: “Zicând aceste vorbe, se întoarce către idiclii și, alegând **pe doi** mai
 PVA
chipeși și mai voinici, le zise...” (Nicolae Flimon, *Ciocoii vechi și noi*, pg.78)

1. *id. ibid.*, pg.60

2. *id. ibid.*, pg.60

3. D.Bejan, *op.cit.*, pg.198

2. Ordinale

Ex.: “Și l-a bătut și ^{PVA} pe al treilea, ^{CD, Ac₁} în hazul tuturor.” (Grigore Băjenaru, *Cișmigiu et. Comp.*, pg. 128)

3. Colective

Ex.: “[^{CD, Ac₁} Pe amândoi / ^{PVA₁} trebuie / ^{PVA₂} să-i cinstiți!] ^{SB}” (Marin Sorescu, *A treia teapă*, pg. 60)

4. Distributive

Ex.: [Când ^{PVA₁} primești cărțile] ^{CT}, /să le ^{PVA₂} aranjezi ^{CD, Ac₁} pe câte trei la un loc! / ^{PP}

“Și el, ^{PVA} cât era de ostenit, ^{PNC} ne prindea ^{PVA} câte ^{CD, Ac₁} pe unul, ^{PVA} ca la baba-oarba, ^{PVA} ne rădica în grindă...” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pg. 56)

Capitolul al V-lea

Dificultăți în întrebuințarea și în analiza formei PE

“ Cuvântul, ca și alte mijloace de beție, e, până la un grad oarecare, un stimulent al inteligenței. Consumat însă în cantități prea mari și mai ales preparat astfel încât să se prea eterizeze și să-și piardă cu totul cuprinsul intuitiv al realității, el devine un mijloc puternic pentru amețirea inteligenței.” (Titu Maiorescu, pg.167)

A. Corectitudine și greșeală în folosirea prepoziției Pe

Rodica Ocheșanu recunoaște mai multe cauze care duc la folosirea greșită a prepozițiilor: *“influența unor construcții analogice; a unor construcții sintactice străine; traducerile din limbi străine.”*¹ De asemenea, necunoașterea structurii gramaticale a limbii duce la greșeli care trebuie corectate.

Autoarea constată că o prepoziție care lipsește tot așa de des ca și prepoziția *de* este *pe*. Sunt date mai multe exemple de erori: *“examenul de stat care trebuie să-l dau în curând; am cunoscut mai de aproape câțiva dintre protagoniști.”*² Acuzativul pronumelui se construiește cu prepoziția *pe* și, de aceea, prezența acesteia era absolut necesară. Corecte ar fi construcțiile: *examenul...pe care...*, respectiv *am cunoscut... pe câțiva....* Lipsa prepoziției *pe* se constată și în enunțurile: *“se străduia să câștige de partea lor învățătorii de la sate”*³; *“traducem tipărind în tiraje copleșitoare clasicii literaturii universale.”*⁴ În aceste exemple, prepoziția *pe*, obligatorie pentru construirea acuzativului de nume de ființe, e înlocuită cu forma de acuzativ articulat.

Construcțiile de mai sus nu sunt considerate total greșite, doar mai puțin corecte.

Valeria Guțu Romalo vorbește despre un fenomen foarte răspândit în limba română: întrebuițarea unei prepoziții în locul alteia. Lingvista constată că sunt multe situațiile în care *“fie construcția specifică verbului, fie calitatea relației sintactice și logice dintre verb și determinantul său”*⁵ ar fi cerut alte prepoziții decât cele întrebuițate:

---

1. Rodica Ocheșanu, *Observații asupra folosirii greșite a prepozițiilor în limba unor publicații* pg.51

2. Emis. Radio, 2 I 1957, 17.15, apud Rodica Ocheșanu, *op.cit.*, pg.51

3. Rev. Ped., 3/1957, pg.34, apud Rodica Ocheșanu, *op.cit.*, pg.50

4. Luceaf., 1, pg.1/1, apud Rodica Ocheșanu, pg.50

5. Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală*, pg.53

Ex.: *“Dumitrache a dat un micro-recital stopând pe piept.”*¹

Prepoziția *cu* ar fi fost mai potrivită pentru a sugera instrumentul cu care a oprit mingea.

În exemplul: “*M-a interesat ...spectacolul cu Fidelitate...cu o linie regizorală bine plantată pe tensiunea momentelor dramatice*”², prepoziția potrivită ar fi fost *în*, prepoziție cu care se construiește de obicei verbul *a planta*.

Prepoziția *pe* se combină de multe ori cu prepoziția *de*. Și în cazul acestei prepoziții compuse se constată câteva greșeli de întrebuințare. Iorgu Iordan observă că în unele regiuni se folosește prepoziția *după* în construcții de tipul: “*iau cartea după masă; se dă jos după scară.*”³ Această greșală s-ar putea explica pe cale fonetică: în graiurile unde se pronunță *dă* pentru *de* și *pă* în loc de *pe*, confuzia se poate face ușor, mai ales că *de pe* și *după* au un conținut semantic apropiat. Explicația poate fi confirmată de faptul că în graiurile moldovenești apare greșala opusă: *de pe* este utilizat în loc de *după*.

Ex.: “*Ne vedem de pe masă; Nu te ascunde de pe deget.*”⁴

O altă greșală remarcată de Rodica Ocheșanu este folosirea prepoziției compuse *de pe* în locul prepoziției simple *pe*.

Ex.: “*Câte obrazuri schimonosite de suferință n-au ieșit zâmbind de pe ușa spitalului după intervenția doctorului!*”⁵

Această greșală ar putea fi explicată prin faptul că prepoziția compusă *de pe* ar fi mult mai precisă, ea exprimând chiar punctul de plecare. Prepoziția *pe*, spre deosebire de această prepoziție compusă, e considerată mai echivocă.

Gabriela Pană Dindelegan observă că, în cazul complementului direct construit cu pronumele interogativ sau relativ *care*, există tendința pierderii mărcii *pe*, cu efecte importante pentru morfosintaxa acestui pronume.

---

1. *Informația*, 1971, nr. 5492, pg. 39/3, apud Valeria Guțu Romalo, op. cit. pg. 53

2. *Săptămâna*, 1971, nr. 21, pg. 5/2, apud Valeria Guțu Romalo, op. cit., pg. 53

3. Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, pg. 480

4. *Id. ibid.*, pg. 480

5. *Crav. Roșie*, 12/1958, pg. 3, apud Rodica Ocheșanu, op. cit., pg. 45

Tendința de limitare a formelor distincte duce la identitatea cazurilor nominativ/acuzativ, singular și plural. Din punctul de vedere sintactic, *care* tinde să funcționeze numai cu rol de relație, de substitut, ”*fiind neglijat sau preluat de alt component pronominal*”¹:

$$\begin{array}{ccc} \text{PVA}_1 & & \text{PVA}_2 & & \text{PVA}_3 \\ \text{Ex.:} / \text{Am cumpărat cartea}^{PP} [\text{care cred}]^{AT} [\text{că ați ales-o și voi.}]^{CD} \\ & \text{PVR}_1 & & & \text{PVA}_3 \\ & / \text{M-am gândit la studentul}^{PP} [\text{care să-l trimiteți cu bursă.}]^{AT} \end{array}$$

În aceste exemple se neglijează funcția sintactică a pronumelui *care*, dar această pierdere nu înseamnă și pierdere de informație sintactică, ”*dată fiind preluarea integrală a acesteia de către cliticul pronominal: o,l.*”²

Concluzii

- 1) Faptul că, pe de o parte, aceeași prepoziție poate să ajute la exprimarea a numeroase raporturi diferite sau a nuanțelor diferite ale aceluiași raport fundamental, iar, pe de altă parte, uneori, același raport sintactic poate fi exprimat prin prepoziții diferite, creează numeroase confuzii.
- 2) Insuficienta cunoaștere a structurii gramaticale și neglijența în exprimare conduc la întrebuițarea unor structuri incorecte.
- 3) Influența limbilor străine și dorința de claritate determină apariția unor pseudo-neologisme, a unei “*beții de cuvinte*”, în spirit maiorescian, unor forme care “*au tendința de a se răspândi și a lua chiar locul formelor tradiționale.*”³

---

1. Gabriela Pană Dindelegan, *op.cit.*, pg.177

2. *id. ibid.*, pg.177

3. Rodica Ocheșanu, *op.cit.*, pg.40

B. Confuzii întâlnite în analiza diferitelor structuri ce conțin forma *Pe*

O consecință a maximei diversificări funcționale a lui *pe* este dificultatea recunoașterii și diferențierii diverselor funcții. Se confundă:

1) Complement direct/Complement indirect

Ex.₁ “^{PVA₁}Nu rămânea niciodată ^{CD,Ac₁} peste noapte și nici **pe** această mamă ^{PVA₂} a ^{CD,Ac₁} copilului său ^{PVA} n-a văzut-o ^{CI,Ac₃} cineva la el în Casa grădinii.” (Marin Preda, *Marele singuratic*, pg.29)

Ex.₂ “^{PVA} Mă pot eu ^{CI,Ac₃} bizui **pe voi?**” (Marin Sorescu, *A treia teapă*, pg.87)

În Ex.₁ valența acuzativală a verbului *a avea* este satisfăcută de pronumele *o*, iar *pe* este în acest caz morfem. În Ex.₂ verbul *a se bizui* este un regent care cere cu necesitate prepoziția *pe*, iar complinirea sintactică va fi de complement indirect prepozițional.

2) Verbe activ-pronominale, accidental dublate de un reflexiv/ Reflexiv obligatoriu

Gabriela Pană Dindelegan observă că se confundă dublarea complementului direct, în cazul verbelor activ pronominale, cu apariția unui reflexiv obligatoriu și a unui complement prepozițional:

Ex.₁.: ^{CD,Ac₁} (Se) ^{PVA} analizează ^{CD,Ac₁} **pe sine.**
^{PVR} ^{CI,Ac₃}

Ex.₂ Se bazează numai **pe sine.**

În primul exemplu avem de-a face cu un complement direct anticipat prin forma reflexivă. În al doilea exemplu, complementul este indirect prepozițional, deoarece regentul este un reflexiv obligatoriu și, deci, un verb intransitiv.

3) Complement circumstanțial de loc/Complement direct

Se amestecă utilizările circumstanțiale cu cele necircumstanțiale, mai ales în cazul “*verbelor cu regim oscilant, variind între utilizarea intransitiv-*

circumstanțială și cea tranzitivă: *apasă butonul/pe buton; sare gardul/pe gard; urcă muntele/pe munte*”¹. Întrebările sunt diferite de la un caz la altul: pentru CD-*ce apasă?* (*sare,urcă*), iar pentru circumstanțiale-*unde apasă?* (*sare, urcă*).

4) Atribut/ Complement indirect prepozițional

Se confundă calitatea de atribut cu cea de complement din cauza selecției aceleiași prepoziții în ambele construcții:

Ex.: *furia* pe / *furios* pe; *gelozia* pe; *gelos* pe; *insistă* pe; *insistența* pe
           AT   CI   AT   CI   CI   AT

Deși *pe* este prezent în ambele construcții, regenții aparțin unor părți de vorbire diferite: substantiv/adjectiv/verb. Dacă regentul este substantival, funcția sintactică a termenului determinat va fi de atribut, iar dacă regentul este adjectival sau verbal, funcția sintactică va fi de complement indirect prepozițional.

C.Construcții speciale cu *Pe*

a) Ex.: Cui pe cui se scoate.
                                   CI,Ac₃ PVR
                                   PVR   CI,Ac₃
           Să se vadă sat pe sat.

Gabriela Pană Dindelegan consideră că verbele din aceste exemple sunt reflexive reciproce: *a se scoate; a se vedea*, iar selecția lui *pe* “*depășește caracteristicile genului personal*.”²

1.*id.ibid.,pg.176*

2.*id.ibid., pg.173*

Construcția prepozițională a fost impusă din nevoia de a diferenția aceleași forme substantivale, care apar în aceeași construcție atât ca subiect, cât și ca obiect direct.

c) *Pe* în structuri de tipul:

El ***face pe prostul***.

PVA₂

“/Marcian nu vorbise niciodată limpede cu doctorul lui de boală, nici

PNC₂

chiar în faza^{PP} [când Maxențiu ***facea*** cu ostentație ***pe ofticosul.***]

^{AT}” (Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, pg.155)

Prima observație făcută de Gabriela Pană Dindelegan este aceea că substantivele din preajma lui *pe* apar, în acest tip de construcții, articulate, în timp ce *pe* din majoritatea utilizărilor apare însoțit de un substantiv nearticulat, “în condițiile absenței unui determinant.”¹ Autoarea propune gruparea prepoziției cu verbul, și nu cu substantivul care urmează. Se afirmă că substantivele care urmează se acordă în gen, număr și caz cu subiectul *el*, ori, în acest caz, nu mai putem vorbi de substantiv, ci de adjectiv. Adjectivul este cel care se acordă în gen, număr și caz cu substantivul.

Verb.cop np,N₂.

Ex.: El ***face pe prostul/proasta***. Verbul *face* ar putea fi echivalent cu verbul copulativ *a se face*, în acest caz având sensul de *a se preface*.

El se face prost./Ea se face proastă.

d) Iorgu Iordan vorbește despre un *pe* ce apare în “*jurăminte, promisiuni solemne, asigurări*”²:

Ex.: “***Pe onoarea mea!***” (Ion Luca Caragiale, *Olga și Spiridus*, pg.74)

---

1. *id. ibid.*, pg.174

2. Iorgu Iordan, *op. cit.*, pg.480

PVA
“pe ce am mai scump”¹

Consider că sintagmele *pe onoarea*, *pe ce* sunt complemente indirecte prepoziționale, deoarece regentul verbal poate fi sugerat: *jur pe ceva*; *promit pe ceva*.

e) Expresia *pe cinste* a devenit “o formulă fixă cu valoare de *superlativ*”² și care apare cu frecvență în limbajul familiar: *a mânca pe cinste*; *a cânta pe cinste*. Expresia este o locuțiune adverbială de mod cu funcția sintactică de complement circumstanțial de mod.

f) *Pe* în enunțuri în care apar verbele “*a paria*, *a pune pariu*, *a pune rămășag*, *a se prinde*, *a se jura*.”³

Ex.: “/Pariez pe orice /^{PVA₁}^{PVA₂}^{PP}[că vei reuși la examen.]”⁴

Maria Vulișici Alexandrescu consideră că există două interpretări:

1. *pe orice* – **complement indirect**; *subordonata- CD*

2. *pe orice*- **complement instrumental**; *subordonata- CI*

---

1. *id. ibid.*, pg. 480

2. *id. ibid.*, pg. 480

3. Maria Vulișici Alexandrescu, *Prepoziția pe-regim al regentilor*, pg. 120

4. *id. ibid.*, pg. 120

Concluzii

Prepoziția *pe*, deși este o parte de vorbire neflexibilă, are un rol bine definit în structura limbii române, acela de instrument gramatical, stabilind raporturi de determinare între două părți de vorbire.

Distincția între diferitele valori ale lui *pe*: *morfem de Ac₁*; *prepoziție simplă, introducând diferite componente circumstanțiale sau participând la complinirea unor funcții necircumstanțiale*; *prepoziție regim*, e necesară pentru analiza și întrebuițarea corectă a formei *pe*. Procedeele de diferențiere între diferitele valori elimină confuziile constatate în interpretarea lui *pe*.

Flectivul *pe* poate participa sau nu la exprimarea complementului direct. În acest sens, există situații în care prezența lui *pe* este obligatorie, altele în care construcția este cazuală, excluzând prezența lui *pe*, și situații în care sunt posibile ambele construcții.

Pe, deși o prepoziție simplă, este complexă, datorită construcțiilor în care se poate integra. Textele literare dovedesc multitudinea posibilităților combinatorii ale lui *pe*.

Funcțiile sintactice la care poate participa *pe* nu sunt atât de limitate cum s-ar crede la prima vedere. În combinație cu substantive, prepoziții, pronume, adverbe, numerale, adjective, verbe, *pe* intră în componența mai multor realizări sintactice, unele dintre ele reprezentând chiar excepții: de exemplu, *pe* poate face parte dintr-o construcție excepție propriu-zisă de la subiect sau poate avea funcția de subiect, dar, în acest caz, devine substantiv.

Sensul general al prepoziției *pe* se referă la suprafața unui obiect sau a unui spațiu. Acest sens conține, însă, o paletă diversificată de nuanțe care pot fi evidențiate numai într-un context dat.

Prepoziția *pe* este o unealtă gramaticală, dar ignorarea valorilor sale poate duce la greșeli în formularea diverselor enunțuri.

Pe este un micro-element integrat într-o macro-structură, structura gramaticală a limbii române, fără de care mecanismul limbii noastre nu poate funcționa corect. Importanța prepoziției *pe* este dovedită de ocurența în limba română contemporană. Chiar cu modificările apărute de la un grai la altul, prepoziția *pe* reușește să transmită în conștiința vorbitorilor un sens.

Bibliografie consultată

A. Volume

1. Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, ed. Humanitas, București, 1997
2. Coteanu, Ion, *Limba română contemporană*, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1985, p.290-305
3. Dimitrescu, Florica, *Istoria limbii române*, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1978, p.349-358
4. Dimitriu, C., *Gramatica limbii române explicată. Morfologia.*, ed. Junimea, Iași, 1979
5. Draica, Dumitru, *Limba română. Culegere de exerciții.*, ed. Universității din Oradea, 2002
6. Drăganu, N., *Morfemele românești ale complementului în acuzativ și vechimea lor*, București, 1943
7. Drașoveanu, D.D., *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, ed. Clusium, Cluj, 1997, p.107-112
8. Guțu Romalo, Valeria, *Corectitudine și greșală*, ed. Științifică, București, 1972
9. Guțu Romalo, Valeria, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973
10. Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1978
11. Iordan, Iorgu, Guțu Romalo, Valeria, Niculescu, Alexandru, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, ed. Științifică, București, 1967, p.276-288
12. Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, ed. Polirom, Iași, 1997
13. Neamțu, G.G., *Elemente de analiză gramaticală*, București, 1989
14. Neamțu, G.G., *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, București, 1986
15. Neamțu, G.G., *Teoria și practica analizei gramaticale*, ed. Excelsior, Cluj-Napoca, 1999
16. Pană Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică*, ed. Humanitas, București, 2003, p. 165-182
17. Vulișici Alexandrescu, Maria, *Curs LRC*, 2002, Universitatea din Oradea

- 18.Vulișici Alexandrescu, Maria, *Sintaxa limbii române*, ed.Imprimeriei de Vest, Oradea, 1995
- 19.Zdrenghea, Mircea, *Limba română contemporană. Morfologia.*, Cluj, 1970, p.218-223

B.Periodice

- 1.Bejan,D., *În legătură cu pe- morfem al complementului direct*, în LR, an XXIII, nr.3, 1974, p.178-196
- 2.Ciobanu, Fulvia, *Observații asupra prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale*, în SG, II, nr.3, 1961, p.357-388
- 3.Ciobanu, Fulvia, *Valorile prepozițiilor în construcție cu adverbele*, în SG, III, 1961, p.47-75
- 4.Coteanu, Ion, *V.Dr.pre> Dr.pe* , în SCL, XXIV, nr.5, 1973, p.511-512
- 5.Drașoveanu, D.D., *Observații asupra cuvintelor relaționale*, în CL, XIII, nr.1, 1968, p.19-32
- 6.Drașoveanu, D.D., *Un atribut acuzatival*, în CL, XXI, nr.1, 1976, p. 178-196
- 7.Drașoveanu, D.D., *Tranzitiv/intranzitiv și direct/indirect-două antinomii contestabile*, în CL, XXVII, nr.1, 1992, p.53-64
- 8.Ocheșanu, Rodica, *Observații asupra folosirii greșite a prepozițiilor în limba unor publicații*, în LR,VIII, nr.5, 1959, p.40-51
- 9.Guțu Romalo,Valeria, *În legătură cu construcția prepozițională a complementului direct în limba română*, în LR, vol.I, XVIII,1969
- 10.Vasiliu,Laura, *O descriere a sensurilor locale ale prepozițiilor românești*, în SCL, XXIV, nr.4, 1973, p. 343-356
- 11.Vasiliu, Laura, *Schiță de sistem al prepozițiilor din limba română*, în SG, III, 1961, p. 11-42
- 12.Vulișici Alexandrescu, Maria,*Prepoziția pe-regim al regenților*, în Analele Universității din Oradea, tom.III, 1996, p. 116-120
- 13.Vulpe, Magdalena, *Prepozițiile de și pe în graiurile dacoromâne*, în Anuar de lingvistică și istorie literară, tom.XXX, 1985, p.150-151

Izvoare

1. Alecsandri, Vasile, *Legende și pasteluri*, B.S. ed. Ion Creangă, București, 1982
2. Alecsandri, Vasile, *Poezii*, ed. Albatros, București, 1990
3. Arghezi, Tudor, *Versuri*, ed. 100+1 Gramar, București, 1997
4. Bacovia, George, *Plumb*, în Culegere de texte literare, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1991
5. Băjenaru, Grigore, *Cișmigiu et. Comp.*, în Culegere de texte literare, ed. Didactică și Pedagogică, București, 1991
6. Bălăiță, George, *Lumea în două zile*, ed. 100+1 Gramar, București, 1998
7. Błaga, Lucian, *Hronicul și cântecul vârstelor*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
8. Caragiale, Luca Ion, *Nuvele. Povestiri. Amintiri.*, ed. Facla, Timișoara, 1984
9. Caragiale, Luca Ion, *Teatru*, ed. Facla, Timișoara, 1983
10. Cazimir, Otilia, *A murit Luchi*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
11. Călinescu, George, *Aforisme și reflecții*, ed. Albatros, București, 1984
12. Crainic, Nichifor, *Prinos*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
13. Creangă, Ion, *Amintiri din copilărie. Povești și povestiri.*, B.S., ed. Ion Creangă, București, 1984
14. Dabija, N., *Maxime despre limbă. Dulce grai*, ed. Hyperion, 1990
15. Eliade, Mircea, *Romanul adolescentului miop*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
16. Filimon, Nicolae, *Ciocoi vechi și noi*, ed. Eminescu, București, 1984
17. Goga, Octavian, *Casa noastră*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
18. Hobana, Ion, *Drum închis*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
19. Kogălniceanu, Mihail, *Reflecții*, ed. Albatros, București, 1988
20. Kogălniceanu, Mihail, *Scrieri alese*, E.S.P.L.A, București, 1957
21. Maiorescu, Titu, *Cugetări și aforisme*, ed. Albatros, București, 1986
22. Negulescu, P.P., în *Reflecții și maxime*, vol. I, ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989

- 23.Nestor, George, *Capcana viselor*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
- 24.Papadat - Bengescu, Hortensia, *Concert din muzică de Bach*, ed. 100 + 1 Gramar, București, 1996
- 25.Păunescu, Adrian, *Am venit, Ceahlău, la tine*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
- 26.Petrescu, Camil, *Patul lui Procust*, ed. Minerva, București, 1983
- 27.Petrescu, Camil, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, ed. Eminescu, București, 1980
- 28.Petrescu, Cezar, *Fram, ursul polar*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
- 29.Popescu, Radu Dumitru, *Nicolaie*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
- 30.Povești nemuritoare, ed. Ion Creangă, București, 1995
- 31.Preda, Marin, *Delirul*, ed. Cartea românească, București, 1981
- 32.Preda, Marin, *Marele singuratic*, vol. I, B.P.T., ed. Minerva, București, 1978
- 33.Rebreanu, Liviu, *Adam și Eva*, ed. Minerva, 1989
- 34.Rebreanu, Liviu, *Pădurea spânzuraților*, ed. Fundației Culturale Române, București, 1992
- 35.Rebreanu, Liviu, *Răscoala*, ed. 100+1 Gramar, București, 1997
- 36.Rogoz, Adrian, *Fuga în spațiu-timp*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
- 37.Sadoveanu, Mihail, *În pădurea Petrișorului*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
- 38.Slavici, Ioan, *Moara cu noroc*, B.S., ed. Ion Creangă, București, 1981
- 39.Sorescu, Marin, *A treia țeapă*, B.P.T., ed. Minerva, București, 1993
- 40.Stănescu, Nichita, în *Reflecții și maxime*, vol.I, ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983
- 41.Tudoran, Radu, *Toate pânzele sus!*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991
- 42.Voiculescu, Vasile, *Ciobănilă*, în Culegere de texte literare, EDP, București, 1991